

પુસ્તક : ૪૧ મું :

આત્મ સં. ૪૮

વિક્રમ સં. ૧૯૮૮ : શ્રાવણ :

અંક : ૧ હો :

વીર સં. ૨૪૬૯

ઈ. સ. ૧૯૪૩ : ઓગસ્ટ :

નૂતન વર્ષ પ્રવેશાભિનંદન

વર્ષાનંતિકા—શબ્દો જિનેશ્વર તણા ઉપકારકારી,
 દુઃખો હુરે પરમ અમૃત કાર્યકારી;
 છે દેવધર્મશુભસાધકના જ સાથી,
 સંજીવની સમ સદા શુભદેવ વાણી. ૧

એ ભાવના પરમ ઉજ્જવલ આ સભાની,
 ચારિત્ર, જ્ઞાન, સુખવન્ત જિનેશવાણી;
 દેશેવિદેશ સઘળે પ્રસરે પ્રતાપી,
 સદ્ધર્મ જન યશ ઉત્તમતા રસાળી. ૨

જેણે અસંખ્ય શુભ ગ્રંથ મહાન દીધા,
 ને જ્ઞાન અમૃતરસે જન મુગ્ધ કીધા;
 સુજ્ઞાન જ્યોત શુભ દિવ્ય પ્રકાશ આપે,
 અજ્ઞાન સર્વ ભવિતું પળમાં જ કાપે. ૩

સર્વે ગૃહે નિજ પ્રકાશ અમાપ આપો,
 દેશેવિદેશ કિરણાવલિ ભવ્ય વ્યાપો;
 આત્મા તણો શુભ વિકાસ સદૈવ થાઓ,
 સર્વે રથળે અજિત માનવ ગાન ગાઓ. ૪

અનુકૃપ— આત્માનંદ પ્રકાશે જે સર્વમાં દિવ્ય ભાવથી;
 ભાવ હેમેન્દ્ર એ અર્પે, ઉન્નતિ હો પ્રભાવથી. ૫

રચયિતા : મુનિરાજશ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી મહારાજ-પ્રાંતિજ

નૂતન વર્ષાભિનંદન ॥

દોહરા

ગુણિયલ વહાલા ગ્રાહકો, વાયકજનનાં વૃંદ;
સહુને અભિવંદન કરું, ઉર ધરીને આનંદ. ૧
ગર્ધ કાલે વીત્યાં મને, વર્ષ પૂરાં ચાઢીસ;
ઐકતાઢીસમેં પેસતાં, જપું પ્રથમ જગદીશ. ૨

પ્રકાશ-પત્રોક્તિ

હરિગીત છંદ

સતકારું છું સૌથી પ્રથમ, મમ જન્મદાત્રી આ સભા,
શુરુવર્થ આત્માનંદજીની, તેજ-તપની છે પ્રભા;
જેનો પ્રતાપ અગાધ મહિમા, જગતમાં વ્યાપી રહ્યો,
અભિનંદનો આ આજ મારા, આહકો હૃદયે ઝડો. ૧

પાળ્યું મને, પોષ્યું બહુ, વિકસાવી વિદ્યાવાટિકા,
અભિવૃદ્ધિ પામ્યું નિત્ય હું, એ આ સભા સુખદાયિકા;
પરિમલ ભર્યાં પુષ્પો ખીલ્યાં, ને જ્ઞાનનાં અમૃતકળો,
અભિનંદનો મારા સ્વીકારો, એ જ આશય નિર્મળો. ૨

કવિ, કોવિદો ને સાક્ષરો, લાયક સુવિદ્ધ લેખકો,
સાધુ તપસ્વી, સંત, સદ્ગુરુ, સૌની સેવી છે તકો;
સૌના હૃદયરસને ઝીલ્યા, મમ અંગને વિકસાવવા,
અભિનંદનો મારા સ્વીકારો, “આત્મ ઉત્તેજિત” થવા. ૩

બહુ ગચલેલો ગુણ ભર્યા, સદ્ગોષ્ઠ અમૃત વાણીના,
કવિઓ તણા શુભ પદ્યલેખો, સંપ્રદા મતિ શાણીના;
કેં કેં નૂતન અંશે રચ્યાં, જે ધર્મતત્ત્વોથી ભર્યા,
અભિનંદનો મારા સ્વીકારો, ઉભય કર હેતે ધર્યા. ૪

દર વર્ષે જૂના ગ્રંથ, સારોદ્ધાર કરી પ્રગટાવીયા,
શ્રી જૈનશાસન વૃદ્ધિ પામે, માર્ગ એ બતલાવીયા;
શુરુવર્ષ મહાશય લેખકોએ, કલમની કરુણા કરી,
અભિનંદનો મારા સ્વીકારો, આહકો ધર્મ જ ધરી. ૫

સૌજન્ય ઝરતી આ સભામાં, પુષ્ટતા હું પામીયું,
ધનવંતઃ સન્નજન આહકોથી, પ્રાંત પ્રાંતે જામીયું;
મંત્રી, પ્રમુખ ને કાર્યવાહક, સર્વની શુભ સાદ્યતા,
અભિનંદુ છું એ સર્વને, જેની ક્રિયા યશવાહિતા. ૬

ઉત્સાહના ઉરમાં મને, હજી છે ફૂવારા છૂટતા,
વહાલા ગુણીજન આહકો, હોંશેથી હો રસ લૂંટતા;
છે જે ધનાઢ્યો ધર્મવંતા, નિત્ય આશ્રય આપતા,
અભિવંદુ છું એ સન્નજનો, જેઓ મને ઉર સ્થાપતા. ૭

હિત ચિંતવે હંમેશ, લાયક નિત્ય લાઈફ મેમ્બરો,
શાળા સભાસદ પેટ્રનો એ છે સદા અમૃત ઝરો;
આભાર માની સર્વનો, સંતોષ હું પામ્યું સદા,
એવો જ ભાવ નિર્ભાવશે, અભિનંદુ છું હું સર્વદા. ૮

દોહરા

આત્માનંદ સભા અને, ધર્મ જેહ ઉરધામ;
રેવાશંકર કવિ કરે, પ્રેમ સહિત પ્રણામ. ૧

ભાવનગર-૧૩૧,
તા. ૨૦-૭-૪૩ ભોમ.

{ લિ૦ સભા, આહક અને વાચકનો શુભેચ્છક,
રેવાશંકર વાલજી બધેકા
નિવૃત્ત એન્જી. ઈન્સ્પેક્ટર, ધર્મોપદેશક
ઉજમબાઈ જૈન કન્યાશાળા-ભાવનગર.

આધ્યાત્મિક જગત—

જે પ્રસંગે કલ્યાણકારી વર્ષાક્રતુનું આગમન થયા પછી ચિત્તમાં પ્રસન્નતાની ઊર્મિઓનો સંચાર થઈ રહ્યો છે, તે વર્ષાક્રતુથી આનંદજનક બનેલા તેમજ છેલ્લા દિવસોમાં પર્યુષણપર્વારાધનની શરૂઆતવાળા શ્રાવણ માસમાં આજના મંગલમય પ્રભાતે ‘શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ’ ૪૧ મા વર્ષમાં પ્રવેશ કરે છે. પૂર્વ પ્રણાલિકા પ્રમાણે સ્વગત વિચારે છે કે: જગતમાં સૂર્ય, ચંદ્ર, દીપક, વિદ્યુત વગેરે અનેક પ્રકાશો છે; પણ એ સર્વ કરતાં અનંત ગુણ ઓડિયાતો આત્માનો પ્રકાશ છે કે, જે કાળ, સ્વભાવ, નિયતિ, ઉદ્યમ અને કર્મરૂપ પાંચ કારણોને અનુસરીને જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર અને તપદ્વારા વ્યક્ત થાય છે. કેવલ-જ્ઞાનીઓએ પાંચ કારણોમાં પુરુષાર્થની મુખ્યતા વડે આ પ્રકાશ સંપૂર્ણપણે પ્રકટાવેલો છે. એ કેવલજ્ઞાનરૂપ જ્ઞાનમહાસાગરનું હું એક ગિંદુ છું; છતાં એ ગિંદુનું પણ જગતમાં અસ્તિત્વ છે. કર્મોના સંપૂર્ણ ક્ષયથી ઉત્પન્ન થતાં અનંતજ્ઞાન પ્રકાશનું મતિજ્ઞાન અને શ્રુતજ્ઞાનરૂપ ક્ષાયોપશમિક જ્ઞાન નિમિત્ત છે; ઉપાધ્યાયજી શ્રી યશોવિજયજી ‘જ્ઞાનસાર’માં કહે છે કે: ‘કૃષ્ણપક્ષ (મિથ્યાત્વ) ક્ષીણ થયે છતે અને સમ્યક્ત્વરૂપ શુક્લપક્ષ ઉદયમાન થયે છતે બીજનો ચંદ્ર જેમ પૂર્ણિમાનો ચંદ્ર બની જાય છે” તેમ ક્ષાયોપશમિક જ્ઞાન ક્ષાયિકરૂપ અનેક જન્મોના શુભ પ્રયત્નો પછી બની જાય છે; ત્યારે શ્રુતજ્ઞાનરૂપ શરીરદ્વારા બાહ્ય અને આંતર જગતમાં મારાથી યથાશક્તિ કાર્ય બની શક્યું છે?

ગત વર્ષમાં વ્યાપક જ્ઞાન સમષ્ટિમાં વ્યક્તિરૂપે જૈનદર્શનના ઉચ્ચ તરવોને લક્ષ્યમાં રાખી અનેકાંત દૃષ્ટિના ઉચ્ચ સ્તરોએ સમાજને સમર્પ્યા છે? વાસનાઓથી બલાહીન બનેલા અને મધુગિંદુની માફક ઓતપ્રોત થયેલા સંસારી જીવોને સત્કર્મ અને દુષ્કર્મનું ભાન કરાવ્યું છે? તર્કવાદી જ્ઞાન કરતાં ચારિત્ર (character)ની ભૂમિકા ઉચ્ચતર છે, તે દર્શાવવા સાથે જ્ઞાનસ્ય ફલે વિરતિ: એ સૂત્રનું સ્વરૂપ યથાશક્તિ સમજાવ્યું છે? સંસારચક્રમાં જન્મ અને મૃત્યુ અનિવાર્ય અને સહજ છતાં, આત્માના અનાદિ અનંતપણા તરફ લક્ષ્ય રાખી માનવવાચકોની આત્મભૂમિકાને તૈયાર કરી સ્વાવલંબનપૂર્વક પ્રગતિમાન થવા પ્રેરણા કરી છે?—મનોયોગદ્વારા વિચાર કરતાં ફલિત થાય છે કે અવશ્ય સુંદર પરિણામ આવ્યું છે. જગતમાં પ્રત્યેક સ્થૂલ વસ્તુ સ્વનિમિત્તવડે આત્માને જગાડે છે. આંગૂલ કવિ તથા તત્ત્વચિંતક શેક્સપીયરના કથન મુજબ tongues in trees and books in brooks અર્થાત્ “વૃક્ષો વાગ્યા છે અને ઝરણાંઓ પુસ્તકો છે;” સૂર્યના ચંદ્રગુથી જેમ કીર્તિધર રાજા અને વૃદ્ધ થઈ ગયેલા વ્રષભથી કરકંડુ રાજાને આત્મબદ્ધગતિ થઈ હતી તદનુસાર જે આત્મા ગુણગ્રાહી હોય તે પ્રભુમૂર્તિ અને શાસ્ત્રો પુષ્ટાવંબન હોવાથી આત્મબદ્ધગતિ અર્પે તેમાં આશ્ચર્ય નથી. લેખો એ શાસ્ત્રનાં નિર્ઝરણોએ હોવાથી આત્માને અંતરાવલોકન (introspection) માટે થાય એ સ્વતાંસિદ્ધ છે; જેથી પ્રસ્તુત પત્રદ્વારા બાહ્ય જગતમાં અર્થ અને

નૂતન વર્ષનું મંગલમય વિધાન ।

૫

અને કામમાં મશગૂલ ગૃહસ્થોને ધર્મ પુરુષાર્થમાં જોડવારૂપે અને આંતર જગતમાં એ પુરુષાર્થના નિયોડરૂપ કપાયનો અભાવ અને જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રરૂપ આત્મિક ગુણોમાં રમણતા કરાવવા-રૂપે જે કાંઈ બની શક્યું છે, તે માટે આ પત્ર પ્રશસ્ત ગૌરવ અનુભવે છે.

સંજ્ઞાનિર્દેશ—

પ્રસ્તુત નૂતન વર્ષની ‘આત્માનંદ પ્રકાશ’ની સંજ્ઞા ૪૧ ની છે. સમ્યક્ત્વના ૬ સ્થાનો, જ્ઞાનના ૫ વિભાગો, ચારિત્રના ૧૭ પ્રકારો, અને તપશ્ચર્યાના ૧૨ લેહો મળી કુલ ૪૦ ની સંખ્યા સાથે આત્માનો ૧ પ્રકાર ઉમેરતાં ૪૧ ની સંજ્ઞા ફલિત થાય છે; ગણિતની દૃષ્ટિએ ૪+૧ ગણુતાં પંચપરમેષ્ઠીનું, ૪-૧ વિચારતાં દર્શન-જ્ઞાનચારિત્રરૂપ રત્નત્રયીનું, ૪×૧ ગણુતાં દાન, શીલ, તપ અને ભાવનું, ૪÷૧ નું રહસ્ય તપાસતાં અરિહંત વગેરે ચાર મંગલોનું સ્મરણ થાય છે; સમગ્ર રીતે વિચારતાં આ અમૂલ્ય જન્મમાં મનુષ્યો માટે ત્રણે યોગોથી દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર અને તપનું આરાધન સાધવાની આવશ્યકતા સૂચવે છે. પ્રથમ કર્મ-અંતમાં નિવેદન કરેલું આ સંજ્ઞાશ્રુત જો આત્મજાગૃતિપૂર્વક હોય તો જ, એ સંજ્ઞામાંથી સુંદર પ્રેરણાઓ (inspirations) મેળવી દસ દૃષ્ટાંતોથી હૃદયભર ગણુતા માનવજન્મને સફળ કરી શકાય છે.

વિશ્વસંગ્રામ અને વાતાવરણ—

વર્તમાનમાં ચાલી રહેલા ભીષણ યુદ્ધના વાતાવરણ (environment)નો પ્રારંભ જર્મનીએ રશિયાને અનુકૂળ બનાવી ઈંગ્લેંડ, પોલેંડ, તથા ફ્રાન્સ સામે લડાઈ જાહેર કરી ત્યારથી થયો; ત્યારપછી અનેક બનાવો બની ગયા; ફ્રાન્સ જર્મનીને શરણે થયું અને અનુકૂળ બની ગયું. તેવી રીતે બીજા અનેક રાજ્યો

જર્મનીએ સર કરી અનુકૂળ બનાવી લીધાં. બીજી તરફ જર્મનીએ મિત્ર તરીકે ગણુવા છતાં રશિયા ઉપર ખીઠ પાછળનો ઘા કર્યો અને ત્યાં પુષ્કળ લશ્કર ઉતારી લડતને ઉગ્ર બનાવી. બીજી તરફ હિંદી ચીન, સીઆમ, સિંગાપુર, બ્રહ્મદેશ વગેરે પૂર્વ પ્રદેશો ઉપર જાપાને ટૂંક વખતમાં આધિપત્ય જમાવી દીધું, અને હિંદુસ્તાન ઉપર ભયનો બાહુ ઊર્ધ્વ રાખ્યો. છેલ્લાં છેલ્લાં ઇટાલીમાં મુસોલિની પદબ્રજ થઈ ગયો અને ફ્રેંસીઝમમાં કેટલાક ફેરફારો થયા; કેમકે સાથી રાજ્યોની લડત ઇટાલીની તફન નજીક આવી ગઈ; છતાં સાથી રાજ્યો સાથે ઇટાલીએ હવે કેમ કામ લેવું તે માટે સાણુ-સામાં સપડાયલા જેવી સ્થિતિ થઈ ગઈ છે. જર્મન સૈન્ય સંખ્યાબંધ રીતે ઇટાલીમાં ઊતરી રહ્યું છે; ઇટાલી સુલેહનામું સ્વીકારે છે કે લડત આગળ ધપાવે છે, તે ભાવિના ગર્ભમાં છે. હિંદુસ્તાનમાં પણ અંગાળ અને ગિજાપુર વગેરે જિલ્લાઓમાં ખાસ કરીને ભૂખમરાથી મનુષ્યોના પ્રાણ જાય છે તેમજ અન્ય પ્રદેશોમાં પણ અનાજની ભીષણ મોંઘવારી ચાલુ છે. મારવાડ અને ઉપલેટા જેવા પ્રદેશમાં જળસંકટથી ખાનાખરાળી થઈ રહેલી છે; અસંખ્ય પશુ-ઓની માંસના ખોરાક માટે કતલ થઈ રહી છે. આ રીતે આખી દુનિયા ઊથલપાથલથી દોડી રહી છે; યુરોપીય રાજ્યોને તેમજ જાપાનને અનંત તૃષ્ણા રાજ્યલોભની ઊઘડી છે; તે ખાતર મનુષ્યસંહાર ભીષણ રીતે ચાલી રહ્યો છે; પરંતુ કર્મના નિયમો વ્યક્તિ તેમજ સમષ્ટિ-સામ્રાજ્યને એક સરખી રીતે લાગુ પડે છે. ક્રોધ, માન, માયા, લોભની ઉગ્રતા વ્યાપક છે; તેનાં ફળો સામ્રાજ્યો અને તેની પ્રજા ભોગવી રહી છે. કર્મના પરિપાક પ્રમાણે રાષ્ટ્રો અને પ્રજાઓ કર્મફળ અનુભવી રહ્યા છે; પરંતુ આ યુદ્ધમાંથી સાર ગ્રહણ કરી, માનવ સમૂહ જો

પોતાની ભૂતકાળની ભૂલોરૂપ પાપોનો અને અન્યાયોનો પશ્ચાત્તાપ ન કરે અને પોતાના સંબંધો માનવહિતની ભૂમિકા ઉપર ન સ્થાપે તો આ સંહાર નિર્રર્થક બને ! ગત લડાઈમાં એમ જ બન્યું હતું અને તેના ગર્ભમાંથી ચાલુ સંહાર પ્રકટ થયો છે; પરંતુ કુદરત પ્રત્યેક માનવને પળે પળે શિક્ષણ આપી, નવો માર્ગ બતાવતી રહી છે; તદનુસાર યુદ્ધ પછી મિત્ર રાજ્યો અને ધરી રાજ્યોને પણ પશ્ચાત્તાપના અગ્નિથી શુદ્ધ થવાનો કુદરતી નિયમ અવશ્ય પ્રાપ્ત થશે જ, અને સાહુ શાંતિપ્રસાદજી કહે છે તેમ “ આ યુદ્ધજન્ય લયંકર વિનાશ પછી દુનિયાના રાષ્ટ્રો અહિંસા અને સત્યને શ્રદ્ધા-પૂર્વક સ્વીકારશે એવી આશા રખાય છે. આપણે જો આપણી ધાર્મિક ભાવનાઓને શ્રદ્ધાથી વળગી રહીએ અને જીવનમાં ઉતારીએ તો યુદ્ધની જવાબાઓથી બળીને બાળ થઈ ગયેલી મહત્વાકાંક્ષાની સમાધિ ઉપર બેઠેલી માનવતા એક દિવસે તીર્થંકર ભગવાનના કૃપાવારિથી પોતાની તરસ છિપાવશે; એ વખતે વસુંધરામાંથી ‘ જૈન’ જ્યતિ શાસનમૂ’નો ધ્વનિ ઊઠશે. ”

સંસ્મરણો —

ગત વર્ષના સંસ્મરણોમાં આ. શ્રી આનંદ-સાગરજીના નેતૃત્વ નીચે આગમમંદિરની પ્રતિષ્ઠાનો અભૂતપૂર્વ મહોત્સવ પાલીતાણે ઉજવાયો; તેમજ આ. શ્રી વિજયનેમિસૂરીશ્વરજીના આધિપત્ય નીચે શેહીશાળા તથા કદંબગિરિમાં અંજનશલાકા, પ્રતિષ્ઠા વગેરે થયા હતા. પાલીતાણે શુરકુળ રજતોત્સવ માહ માસમાં શેઠ શ્રી રતીલાલ વર્ધમાનના પ્રમુખપણા નીચે ઉજવાયો હતો. એમણે અધ્યક્ષસ્થાનેથી શિક્ષણ, સંસ્કૃતિ, જૈન ઇતિહાસ, શ્રમણસંસ્થા વગેરે હકીકતાનું કાર્યદક્ષતા(efficiency)પૂર્વક દિગ્દર્શન કરાવ્યું હતું. સંકેટરીઓનાં નિવેદને પણ શિક્ષણ-ક્ષેત્રમાં કાર્ય કરી રહેલી ઉક્ત પ્રાચીન સંસ્થાનો

આદર્શ ઠીક ઠીક રીતે રજૂ કર્યો હતો. આ પ્રસંગે આ સભાના માનનીય સંકેટરી ભાઈ વલ્લભ-દાસ ત્રિભુવનદાસને પાલીતાણાના નામદાર ઠાકોર સાહેબના અધ્યક્ષપણા નીચે શુરકુળના મુંબઈના સંકેટરીઓ સાથે એમની અનેક વર્ષોની સેવા બદલ માનપત્ર અર્પણ કરવામાં આવ્યું હતું. મહાલક્ષ્મી મિલના મેનેજર શ્રીયુત ભોગીલાલ-ભાઈના સ્તુત્ય પ્રયાસથી ગત વર્ષમાં તળાબમાં ભોજનશાળા શરૂ થઈ હતી. શેઠ દેવકરણ મૂળજીના ઍક્ઝીક્યુટિવોએ વીલની રૂએ બે લાખની રકમ મુંબઈ શેઠ હરકીસનદાસ નરે-ત્તમદાસ હોરિષ્ટલમાં જનકલ્યાણની પ્રવૃત્તિ વિશેષ વધારવા માટે ભેટ આપી છે. કાનપુર મુકામે દિગંબર જૈન ભાઈઓની પરિષદમાં બીજા કેટલાક ઠરાવોની સાથે ‘ ઐતિહાસિક મહાવીર ચરિત્ર ’ વિવિધ દૃષ્ટિબિંદુથી એક હબર લગભગ પાનાવાળું તૈયાર કરવા ચાર હબર રૂપિયા પારિતોષિક આપવાનું નક્કી કર્યું છે. આરામાં દિગંબર કોલેજ ખોલવામાં આવી છે; શ્વેતાંબર જૈન કોલેજ માટે સમાજે લક્ષ્ય આપવા જરૂર છે. રાયકોટ તથા કસૂરમાં (પંજાબ) આ. શ્રી વિજયવલ્લભ-સૂરિના આધિપત્ય નીચે અંજનશલાકા તથા પ્રતિષ્ઠામહોત્સવ થઈ ગયો; તેમજ તેમનો ૭૩ મો જન્મ જયંતીમહોત્સવ પટ્ટી નગરમાં ઉજવાયો. આ. શ્રી વિજયરામચંદ્રસૂરિના નેતૃત્વ નીચે પાલીતાણામાં દળદળા ભર્યો ઉપધાન ઉત્સવ ઉજવાયો હતો. દેશવિરતિ ધર્મારાધક સંમેલન શ્રી સુરચંદ પુરુષોત્તમદાસ બદામીના પ્રમુખ-પણા નીચે કપડવંજમાં ધાર્મિક ક્રિયાઓપૂર્વક ઉજવાયું. એમના પ્રમુખ તરીકેના ભાષણમાં વર્તમાન યુગનો સંદેશ સંભળાવતાં સસ્તા ભાડાની ચાલીઓની જરૂર, વ્યાયામની ઉપયોગિતા અને બહારના ઠાઠમાઠને નિલાંબલિ આપવા પૂર્વકનો સુંદર સંદેશ હતો, અને તે બાબતને

નૂતન વર્ષનું મંગલમય વિધાન ।

૭

ધર્મમાં દૃઢ થવા માટે નિમિત્તભૂત જણાવી હતી; આ રીતે દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્રના સૂત્રો ઉજવાયાં હતાં. મહાત્મા ગાંધીજી અને જવાહરલાલ નેહેરૂ વગેરે કોંગ્રેસ નેતાઓને ગત ઑગસ્ટની નવમી તારીખે ખ્રિ. ૦ સરકારે જેલમાં રાખ્યા છે, અને એ રીતે હિંદુસ્તાનની આઝાદીને સિદ્ધ થવા દીધી નથી. હિંદુસ્તાન દેશના દુર્ભાગ્યે હજી પણ મુસ્લિમ લીગ અને કોંગ્રેસનો સંપર્ક સધાયો નથી; અને ખ્રિટિશ સરકારે અનેક કારણોમાં તે કારણ પણ આઝાદીની અયોગ્યતા માટે વારંવાર આગળ ધર્યું છે. તે હિંદના રાજકીય પદ્ધતિના આંતરિક મતભેદના ઉકેલની કે હિંદ અને ખ્રિટન વચ્ચે પડી ગયેલી રાજકીય આંટીના ઉકેલની કાંઈ જ શક્યતા ક્ષિતિજ ઉપર હાલ દેખાતી નથી; તિથિચર્યા પ્રકરણને અંગે શેઠ કસ્તૂરભાઈ લાલભાઈ મારફત પુનાવાળા ડૉ. પી. એલ. વૈદ્યને આ. શ્રી આનંદ-સાગરજી તથા આ. શ્રી વિજયરામચંદ્રસૂરિની સહીથી તટસ્થ તરીકે ન્યાય આપવા સુપરત કરવામાં આવ્યું છે; જેનો નિર્ણય હવે પછી ટૂંક વખતમાં બહાર પડશે; પરિણામ આવ્યા પછી બન્ને પક્ષો શાંતિથી કામ લેશે જેથી સંઘમાં વિશેષ કલેશ ન થાય તેમ ઇચ્છીએ.

સ્વર્ગવાસ—

ગત વર્ષમાં પૂ. પ્ર. મ. શ્રી કાંતિવિજયજી કે જેઓ શ્રી આ સલાની શરૂઆતથી જ આત્મારૂપે હતા, અને જેઓશ્રી વયોવૃદ્ધ અને જ્ઞાનસ્થવિર હતા. તેમના સ્વર્ગવાસથી આ સલાને તેમજ જૈન સમાજને સંપૂર્ણ ખોટ પડી છે; તેમના નિમિત્તે સલા તરફથી સ્મારક ફંડ ખોલવામાં આવ્યું છે. જેમાં લગભગ ૧૫૦૦) રૂપિયા ભરાઈ ગયા છે; અને ફંડ ચાલુ છે. પાટણમાં મુ. પૂ. પુણ્યવિજયજીની પ્રેરણાથી એમનું મુખ્ય સ્મારક થવા સંભવ છે; મુ. ચારિત્રવિજયજી કે જેઓ સોનગઢ

મહાવીર ચારિત્ર રત્નાશ્રમના ઉત્પાદક અને સંચાલક હતા, તેમનો સ્વર્ગવાસ થયો છે; જેથી જૈન સમાજે એક પ્રખર અનુભવી અને વિદ્વાન વ્યક્તિ ગુમાવી છે. સ્વં શેઠ નરોત્તમદાસ ભાણુજીના પત્ની બહેન સૂરજબહેનનો સિદ્ધ-ક્ષેત્રમાં માસક્ષમણની તપસ્યામાં સમાધિપૂર્વક સ્વર્ગવાસથયો છે; શેઠ દેવચંદભાઈ દામજી કે જેઓ ‘જૈનપત્ર’ના અધિપતિ હોવા ઉપરાંત આ સલાના હિતેચ્છુ તથા સલાહકાર હતા, તેમનું પણ ખેદજનક અવસાન થયું છે. શેઠ છોટાલાલ પ્રેમજી તથા અન્ય લાઇફ મેંબરોનાં અવસાન થયાં છે. આ તમામ આત્માઓની શાંતિ ઇચ્છીએ છીએ.

લેખદર્શન—

ગત વર્ષમાં કુલ ૬૦ મુખ્ય વિષયના લેખો પાનાં ૨૬૬માં આપવામાં આવ્યા છે; જેમાં ૨૮ પદ્ય લેખો અને ૬૨ ગદ્ય લેખો છે. પદ્ય લેખોમાં મું હેમેંદ્રસાગરજીના હૃદયભાવના વગેરે લગભગ બાર કાવ્યો તથા મું લક્ષ્મીસાગરજીનું પચુષણ પર્વમહોત્સવનું એક કાવ્ય, મું સિદ્ધિમુનિનું ભં મહાવીરને સંદેશનું એક કાવ્ય, કવિરાજ શ્રી રેવાશંકરભાઈના જીવન આરસી વગેરે છ કાવ્યો, ૨૦ અમરચંદ માવજીના ભાવ, મુક્તિ વગેરે ત્રણ કાવ્યો, ૨૦ અવેરચંદ છગનલાલનું શ્રી વિજયવલ્લભસૂરિનું સ્તુતિ કાવ્ય, અને સુચશનું પ્રભુધ્યાનરૂપ કાવ્ય—આ તમામ કાવ્યો કવિસૃષ્ટિમાં અનેક અંશે નૂતનતા અર્પી રહ્યાં છે અને આત્મ-જાગૃતિનાં પ્રેરક બની રહ્યાં છે. ગદ્ય લેખોમાં આં શ્રી વિજયકસ્તૂરસૂરિના વિવેકના પંથે વગેરે અગિયાર તાત્ત્વિક લેખો, મું દક્ષવિજયજીનો નવતત્ત્વ પ્રકરણના પદ્યમય સફળ અનુવાદમય પાંચ લેખો, પં ૦ ધર્મવિજયજીનો ‘આત્માનંદ પ્રકાશ’ને સંદેશરૂપ લેખ, સં ૦ પાં મું પુણ્યવિજયજીના રાગદ્વેષનો તાત્ત્વિક વિચાર

વગેરે વિદ્વત્તામય છ લેખો, આં શ્રી વિજય-પદ્મસૂરિના જૈનાગમ નિયમાવલિ વગેરે સૈદ્ધાંતિક ઉત્તર પ્રત્યુત્તરવાળા છ લેખો, મું લક્ષ્મી-સાગરના જીવન સાક્ષ્ય વગેરે ચાર લેખો, મું ન્યાયવિજયજીનો આતુર્માસિક કર્તવ્યનો લેખ, રાં અમરચંદ માવજીના અમર આત્મ-મંથનના સમાજોપયોગી સાત લેખો, રાં મોહ-નલાલ દી. ચોકસીના અહિંસાની અદ્ભુત શક્તિ વગેરે કથાશૈલિને સિદ્ધ કરતા અગિયાર લેખો, ડૉ. ભગવાનદાસના સિદ્ધસ્તોત્રના સંસ્કૃત અને માગધીજ્ઞાન તેમજ ભિન્ન ભિન્ન ગ્રંથની સાહાયતાવાળા આઠ લેખો, રા. રેવાશંકર બધેકાના રત્નાદિ અન્યોક્તિના ચાર લેખો, વકીલ ન્યાલ-ચંદલાઈના સ્વધર્મ વગેરે ત્રણ લેખો, પં. પ્રભુદાસનો સમ્યજ દષ્ટિનો લેખ, બાબુ ચંપત-રાયજીના સમ્યજ્ઞાનની ટુંચીરૂપ ભાષાંતરવાળા બે લેખો, તથા રાં જીવરાજભાઈ ઓધવજીના અશુરુલધુપર્યાય વગેરે વિદ્વદ્ભોજ્ય ચાર લેખો આવેલા છે, તે સિવાય માસિક ક્રમિટી તરફથી વર્તમાન સમાચારના બાર લેખો તથા સ્વીકાર સમાલોચનાના પાંચ લેખો અને નૂતન વર્ષનું મંગલમય વિધાન આવેલાં છે. આ તમામ લેખોનું અતિશયોક્તિ ભરેલું વિવેચન નહિ કરતાં તે તે લેખોનાં વાચનનું પરિણામ વાચકોના પારિણામિક ભાવોને સમર્પણ કરીએ છીએ અને તેવા સુંદર લેખો આવવાથી સમાજના સુંદર અભિપ્રાયો આવેલા છે તે માટે આનંદ વ્યક્ત કરીએ છીએ.

ભાવના અને સભાનું કાર્ય—

પ્રસ્તુત નવીન વર્ષમાં ધાર્મિક જીવનમાં બળની પ્રગતિ થાય તેવી સુંદર શૈલિથી શાસ્ત્રાનુસારી લેખો આવવાની ઇચ્છા આહુ રાખેલી છે. લેખો સંબંધમાં આ અમારી ભાવનાની સફળતા સાક્ષર લેખકોની પ્રવૃત્તિ ઉપર નિર્ભર છે; જેથી નૂતન વર્ષમાં અમારી ભાવનાને

સવિશેષપણે બળ મળે તેવા જન સમાજને વિશેષ ઉપયોગી લેખો આવવા અન્ય સાક્ષરોને આમંત્રીએ છીએ, અને પ્રસ્તુત પત્ર સાથે ગત વર્ષમાં અક્ષરસૃષ્ટિદ્વારા સંબંધને બળવી રાખનાર પ્રસ્તુત ગદ્યપદ્યમય લેખકોનો આભાર માનીએ છીએ. ગત વર્ષમાં આ સભામાં ચાર પેટ્રોનો થયા છે. પેટ્રોનો તથા લાઈફ મેમ્બરોને માટે ગત વર્ષની લેટ તરીકે છ સુંદર ગ્રંથો આવવા માટે તૈયાર થઈ ગયા છે. છ કર્મગ્રંથો બે વિભાગમાં સભા તરફથી છપાઈ ગયેલ છે. કથારત્નકોશ વગેરે ત્રણ ગ્રંથો છપાય છે; વસુદેવહિંડીના બન્ને ભાગો તથા બૃહત્કદમ્બના પાંચ ભાગો છપાઈને સમાપ્ત થઈ ગયા છે.

ઉપસંહાર અને પ્રાર્થના—

શ્રી મહાવીર પરમાત્માએ ભગવતી સૂત્રમાં શ્રી જૈતમસ્વામીજીના પ્રશ્ન: કિમયં મંતે કાલો-ત્તિ વુશ્ચઈ? ના ઉત્તરમાં “જીવ અને અજીવના પર્યાયરૂપે નિશ્ચય કાળ છે” તેમ જીવાસો કરેલ છે. એ દષ્ટિએ અજીવ અને આત્માના પર્યાયો ક્ષણે ક્ષણે (evervarying) પલટાય છે. અનંત કાળથી આત્માના પર્યાયો ભિન્ન ભિન્ન શરીર અથવા અન્યરૂપે પલટાતા આવ્યા છે. અનંત કાળને આત્મા પચાવી ગયેલ છે; પરંતુ આત્માને કાળ ગ્રસી શક્યો નથી, શક્યો નહિ; કેમકે અનંતકાળમાં પણ એકરૂપે રહેલો આત્મા આખા વિશ્વમાં શાશ્વત જીવન અનુભવે છે; અને હું છું તે જ શાશ્વત છું—અમર છું એવા પ્રકારની એકતા અનુભવી શકે છે. આ વસ્તુ-સ્થિતિને અનુરૂપ સ્મરણસંહિતામાં સ્વ. સા. શ્રી. નૃસિંહરાવ ‘દીકું જીવન તત્ત્વ સનાતન, મૃત્યુ મરી ગયું’ રે લોલ’ રૂપે કહે છે. સ્વામી વિવેકાનંદ પણ: “I was never born, yet my births of breath are as many as waves on the sleepless sea.” અર્થાત્ “હું વાસ્તવિક રીતે અજન્મ અને અમર છું;

પરંતુ સ્થૂલ દૃષ્ટિએ મહાસાગરના મોઝાં તુલ્ય મારા જન્મે અને મરણો થાય છે.” જરેખર, મનુષ્ય એ અનેક પ્રકારના અનુભવોનો સંસ્કાર સહિતના વિકાસને અર્થે રાખનાર અમર આત્મા છે; તેનો વિકાસક્રમ (evolution) અર્થે, અનંત અને સનાતન છે. તે જન્મે છે તે વખતે પૂર્વજન્મના સંસ્કારોનો વારસો લઈને જન્મે છે. તે જુગજૂનો મુસાફર તથા ઘણા દેશોનો મહાન યાત્રી છે. સામાયિક, પ્રતિક્રમણ, પૌષ્ઠ, જિનપૂજા, વ્યાખ્યાન શ્રવણના સંસ્કારોએ આત્માને આસ્ત્રિભગમાં તૈયાર કરવા માટે આરસના પથ્થરને ગોળાકાર બનાવવા તુલ્ય ટાંકણાઓ છે. અનેક જન્મોમાં ઘડાતા ઘડાતા શુભ સંસ્કારોની વૃદ્ધિ થતા અશુભ સંસ્કારો વિલય થતા જાય છે; આ પ્રસંગે કર્મચેતનાવડે ફલાલિમુખ થયેલી કર્મફળ-ચેતના પ્રસંગે જો જ્ઞાનચેતના જાગૃત હોય તો, અનેક કષ્ટપ્રસંગોમાં આત્મા જાગી ઊઠે છે; અને વિચારે છે કે, આ જગતની પરિસ્થિતિ નિષ્પ્રયોજન નથી; પણ તેની પાછળ મહાન ભવિતવ્યતા રહેલી છે. આ પ્રસંગે જીવનનો હેતુ સ્પષ્ટ થાય છે, અને સ્વરૂપ અવસ્થાનશક્તિ (power of self-subsistence) પ્રાપ્ત

થાય છે. મવ એવ મહાવ્યાધિર્જન્મમૃત્યુવિકાર-વાન્ એ શ્રી હરિભદ્રસૂરિના યોગદૃષ્ટિ સમુચ્ચ-યમાં આવેલા ઉદ્ધોધક વાક્યનું સ્મરણ કરી, શ્રી જિનેશ્વર પ્રભુએ નિવેદન કરેલા અસંખ્ય યોગોમાંથી ગમે તે શુભ યોગદ્વારા પ્રસ્તુત પત્રના વાચકો પરમાત્મસ્વરૂપ મેળવવાની કળા પ્રાપ્ત કરવા મોહજન્ય વાસનાને અંકુશમાં રાખનારું આત્મિક બળ (counter force) મેળવે, અને એ રીતે ભવવ્યાધિ દૂર થવા આત્માનો અભૂતપૂર્વ આનંદ પ્રાપ્ત કરવા પ્રેરાય; તેમજ જગતમાં પ્રકટી રહેલા યુદ્ધદાવાનળ અને ભીષણ મોંઘવારીઓ શાંત થઈ જાય; સંસારના ઝેર, વેર, દ્વેષો નિર્મૂલ બને, અને સર્વત્ર શાંતિની પ્રતિષ્ઠા થાય તેમ શ્રી જિન શાસનના અધિષ્ઠાયક દેવની પ્રાર્થના કરી, અહંદ્વિભિષેકવિધિમાં શ્રી શાંતિસૂરિએ રચેલા અને બૃહદ્અંતિમાં સ્મરણ-રૂપે ગવાતા શ્રી શાંતિનાથજીની સ્તુતિરૂપ બે મંગલમય શ્લોકો સાદર કરી વિરમીએ છીએ. શ્રીમતે શાંતિનાથાય, નમઃ શાંતિવિધાયિને ।
ત્રૈલોક્યસ્યામરાધીશમુકુટાભ્યર્ચિતાંઘ્રયે ॥૧॥
શાંતિઃશાંતિકરઃશ્રીમાન, શાંતિંદિશતુમેગુરુઃ ।
શાંતિરેવસદાતેષાંયેષાં, શાંતિર્ગૃહેગૃહે ॥૨॥
ૐ શાંતિઃ શાંતિઃ શાંતિઃ ।

આત્માનંદ પ્રકાશ

(આંતરલિપિકા-દોહરા)

આત્માનંદ સહજ સ્વરૂપ, પ્રકાશ રહેજે થાય;
તરવા હોય જો ભાવના, સાધન સિદ્ધ ગણાય. ૧
મારા તાણી મમતા મૂકી, સમતાને અવકાશ;
નંદન ત્રિશલા વીરજિને, આપ્યો જ્ઞાન પ્રકાશ. ૨
દયાધર્મને દિલ ધરી, આતમલક્ષ ગ્રહાય;
પ્રકાશ મળશે સ્વરૂપનો, આનંદ અવધિ થાય. ૩
કાર્ય એક પરમાર્થનું, બીજું નહિ મન લક્ષ;
શરણું મળીયું શ્રીવીરનું, ‘અમર’ જ્ઞાનનું વૃક્ષ. ૪

અમરચંદ માવજી શાહ

વિકાસનું કિરણ

લેખક : આ. શ્રી વિજયકંતૂરસૂરિશ્રી મહારાજ

છૂટી જઈ પૂર્ણ સ્વતંત્રતા મેળવવાના એક જ આશયવાળું માનવજગત વધારે ને વધારે બંધાવાના કારણોની જ દિશામાં ગમન કરીને પોતાને એમ માની લે કે હું મુકાઈ ગયો. તે એક મુક્ત બની પૂર્ણ વિકાસી આત્માઓની દૃષ્ટિમાં ખોટું સ્વપ્ન સેવી રહ્યો છે. સાચી સ્વતંત્રતા-સાચા વિકાસમાં મનની માન્યતાને અવકાશ જ નથી; કારણ કે મનની માન્યતા તે વિકાર છે, અને તે વિકાર વિકાસમાં હોય જ નહિ. આત્મશ્રેય માટે કોઈ પણ દિવસ મુકરર કરેલો નથી. ગમે તે દિવસે પરિણામની શુદ્ધિથી આત્મશ્રેય સાધી શકાય છે; છતાં માનવીઓની અપૂર્ણતાના અંગે શ્રેયસાધક દિવસોને ભેદભાવમાં સ્થાન આપ્યું છે અને તે પણ પોતપોતાને જ અનુસરવાની બુદ્ધિથી. જેણે જે દિવસ મુકરર કર્યો હોય તેની બુદ્ધિ અને માન્યતા તે જ દિવસ શ્રેયમાં સાધક માને છે, અન્ય નહિ. અસ્તુ ! એમ રહો; પણ શ્રેય સાધો. અશ્રેયના કારણ રાગ, દ્વેષ, મોહ, અજ્ઞાનને સ્થાન ન આપો. આવું સ્પષ્ટ હોવા છતાં શ્રેયના નામે અશ્રેયને આદર કરનાર આત્માઓ બહુ જ અંધકારમાં આથકી રહ્યા છે.

ન્યાં સુધી ક્ષમા નથી જડતી ત્યાં સુધી અજવાળાની દિશાથી પરાડમુખ જ કહી શકાય; તો પછી અજવાળામાં ચાલનાર કેવી રીતે કહી શકાય ? અજવાળા વગર તો અનંતો કાળ આથડતો ગયો પણ, સ્થાન મળ્યું નહિ તેમજ ઓળખ્યું પણ નહિ.

ક્ષમા એટલે ? સહન કરવું. આ સહન કરવું તે કેવળ અશુભના ઉદય માટે જ હોતું નથી; પરંતુ શુભના ઉદય માટે પણ હોય છે. શુભના ઉદયથી મળેલા પૌદ્ગલિક સુખના સાધનો જોઈને મનુષ્ય ઘણો હરખાય છે, ઘણો મદ્યસ્ત થાય છે, ઘણો ક્રોધી થાય છે, ઘણો કામી થાય છે, ઘણો અન્યાયી થાય છે, ઘણો લોભી થાય છે, ઘણો માની થાય છે, ઘણો નિર્દય થાય છે. આ બધું શાનું પરિણામ ? અક્ષમા-અસહિષ્ણુતાનું. અશુભના ઉદયથી થતા અનિષ્ટ પ્રસંગો જેવા કે : રોગ, શોક, દરિદ્રતા, પ્રતિકૂળતા, અપયશ આદિ સુવિદિત જ છે, કે જેને માનવીઓ ન સહન કરવાથી આ લોકમાં વૈર, વિરોધ, અશાંતિ આદિ ક્રૂણોને મેળવે છે ને પરલોકમાં દુર્ગતિની યાતનાઓ ભોગવે છે.

પાંચે ઇંદ્રિયોના વિષયોને ઉદયભાવમાં પણ માનવીને ક્ષમા સહન કરવાની અતિ આવશ્યકતા રહે છે. જેઓ વિષયોને સહન કરી શકતા નથી અને વિકળ થાય છે તેઓની ઉભય લોકમાં માઠી દશા થાય છે.

ક્ષમા એટલે કર્મોના ઉદય માત્રને સહન કરવું. લેશ માત્ર પણ વિકૃતિ ન થવા દેવી. આવી ક્ષમાથી નિર્જરા થાય છે, કર્મોના ક્ષય થાય છે. આ ઉપરથી સ્પષ્ટ સમજાય છે કે કર્મથી છૂટવાનો કેવળ એકજ માર્ગ છે અને તે ક્ષમા છે.

પ્રસંગો અને સંજોગોને તેમજ વિકારી

જગતની પ્રવૃત્તિને જ્યાં સુધી સહન કરવાનું સામર્થ્ય પ્રાપ્ત થયું નથી, સહન કરતાં શીખ્યા નથી ત્યાં સુધી ધર્મ કરીએ છીએ અથવા કર્યો છે; તત્ત્વબોધ કરીએ છીએ અથવા કર્યો છે, કહી શકાય જ નહિ.

સાચી સહન શક્તિ પ્રગટ થયેલી ત્યારે જ કહી શકાય કે જ્યારે પ્રતિકૃળ સંયોગો કે સંબંધોનું સ્મરણ પણ ન થાય; તેમજ સ્કુરણ પણ ન થાય, કારણ કે સ્કુરણ જ સકળ સંસારનું ઉપાદાન કારણ છે. બહારથી ગમે તેવી પ્રવૃત્તિમાં રહ્યા છતાં તે સમયની સ્કુરણ જ ભાવી સંસારની વ્યવસ્થા બનાવે છે. તમે વાંચ્યું હશે અથવા તો વાતો સાંભળી હશે કે: “एकोऽहं बहु स्याम्” આ સ્કુરણ જ જગતનું ઉપાદાન કારણ બની છે અર્થાત્ સ્કુરણામય પ્રભુથી સંસારની ઉત્પત્તિ થઈ છે. સ્કુરણામય પ્રભુ તે જગત અને સ્કુરણાવિહીન પ્રભુ તે પ્રભુ. આમ સમજ અને નિર્મળ આત્મા બે સ્વરૂપમાં વહેંચાઈ ગયા છે. જ્યાં સ્કુરણ નથી ત્યાં સંસાર નથી; ત્યાં કેવળ આત્મસ્વરૂપ જ છે. નિર્વિકલ્પ સ્કુરણાવિહીન સમાધિ તે જ વાસ્તવિક ધર્મ અને તે જ પોતે આત્મા.

પ્રસન્નચંદ્ર રાજર્ષિને પણ સ્કુરણાત્મક સાતમી નરક હતી. સ્કુરણ નષ્ટ થતાંની સાથે જ સાતમી નરક પણ નષ્ટ થઈ ગઈ અને નિર્વિકલ્પ સમાધિ થતાની સાથે જ આત્મદર્શન થયાં.

આત્મ સ્વરૂપ મેળવવાને સ્કુરણાની આવ-

શ્યકતા નથી. સ્કુરણાનું ઉપાદાન કારણ કર્મ છે. માટે કર્મજન્ય સ્કુરણ હોવાથી કર્મનો વિકાર છે; અને વિકાર વિકાસનું કારણ બની શકે નહિ. જડ અને જડના વિકારો પ્રારંભમાં કાંઈક મદદગાર થઈ શકે ખરા, પણ તે વિકાસદષ્ટિ વિસારીને નહિ. વિલાસ દષ્ટિવાળાને તેનું આત્મિક નુકસાન કરનારો થાય છે. શક્તિ મેળવવાની દષ્ટિવાળો અસુક વખત સુધી ભલે લાકડીનું આલંબન લે; પણ વિલાસદષ્ટિવાળો લાકડીના નિરંતર આલંબનથી અશક્તિ જ મેળવે છે. અશક્ત બનનારે અશક્તિના આશ્રયસ્થળો સર્વથા છોડી દેવાં જોઈએ.

માટે ક્ષમા-સહનશક્તિ અર્થાત્ ઉદયનું અલક્ષ્ય, સ્કુરણાનો અભાવ થયા પછી જ આત્મા નિવૃત્તિમાં આવે છે અને પોતાનો વિકાસ મેળવી શકે છે. શાંતિ, આનંદ અને સુખ ત્યાં જ છે. બાકી તો આત્માને ઉચ્ચ કોટિનો વિકાસમાર્ગમાં ગમન કરનારો ઓળખાવવા બહારથી ગમે તેટલો ડોળ કરો પણ શાંતિ, સુખ, આનંદ મળી શકતાં નથી.

મોહથી મુક્ત બની સ્વતંત્ર થયા વગર અથવા સ્વતંત્ર બનવાની હાર્દિક ઇચ્છા વગરની ધર્મના નામે જેટલી બાહ્ય પ્રવૃત્તિઓ કરી ડોળ કરાય છે તે કેવળ આજીવિકાના ધંધા સિવાય કશું જ નથી. માટે જ્યાં જ્યાં જેટલે જેટલે અંશે ક્ષમા છે ત્યાં ત્યાં તેટલે અંશે ધર્મ છે, વિકાસ છે, સુખ છે, આનંદ છે, શાંતિ છે.

સાચા સુખનો માર્ગ

લેખક : મુનિશ્રી ન્યાયવિજયજી મહારાજ

[નોંધ—આત્માનંદ સભાના સેક્રેટરીઓનો એક પત્ર આવ્યો: “ શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ ” માસિક ૪૧ મા વર્ષમાં પ્રવેશ કરે છે. આ મંગલ પ્રસંગે એક લેખ મોકલશે. માસિકનો ૪૧ મા વર્ષમાં પ્રવેશ એ બહુ જ અર્થસૂચક છે. અત્યારના અશાંત યુગમાં શાન્તિનો—આત્માનંદનો સંદેશો આ અંક સૂચવે છે. જુઓ, ૪—ચાર કષાયોનો જય કરી, ૧—મોક્ષસુખની પ્રાપ્તિ કરે; ૪—ચાર ગતિનો નાશ કરી ૪+૧=૫ પાંચમી ગતિ—મોક્ષગતિને પ્રાપ્ત કરે એમ સૂચવે છે. ૪+૧=૫—પંચમજ્ઞાન—કેવળજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાય અને ૪+૧=૫—પાંચ પરમેષ્ઠીની આરાધના સૂચવે છે. આત્મકલ્યાણના અર્થોએ—મુમુક્ષુએ સાચું સુખ મેળવવા માટે પંચપરમેષ્ઠીની અવશ્ય આરાધના કરવી જ જોઈએ. અરિહંત, સિદ્ધ, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને સાધુ આ પાંચે પંચપરમેષ્ઠી કહેવાય છે. મુમુક્ષુઓ! આ પંચપદી—પંચપરમેષ્ઠી.

૪+૧=૫—પાંચ ૧ ક્રિયાનો ત્યાગ, પાંચ પ્રકારના—શબ્દાદિકે પાંચ પ્રકારના કામચુણોનો ત્યાગ, પાંચે પાપસ્થાનકોનો ત્યાગ અને પાંચ મહાવ્રત અને પાંચ સમિતિનું પાલન વગેરે સૂચક છે.

આવી જ રીતે ૪૧ ના પ્રથમ ચારનો અંક પણ ચાર કષાય, ચાર સંજ્ઞા; અને ચાર વિક્રયાનો ૧ ત્યાગ સૂચવે છે.

૧—એક છે તે એક પ્રકારનો અસંયમ અવિરતિનો ત્યાગ સૂચવે છે. તેમજ એકત્વ ભાવનાનો

સ્વીકાર “ ઇગોડહં નત્થિ મે કોઈ, નાહમન્નસ્સ કસ્સઈ ” ની અપૂર્વ ભાવનાનો સ્વીકાર સૂચવે છે. એક સત્પદ પણ સૂચવે છે. આખરે તો આ બધું આત્માનંદ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી પંચમગતિ—મોક્ષગતિ પામવા માટે જ છે.

૪ નો આંક ચાર મંગલને સૂચવે છે. **ચત્તારી મંગલં—અરિહંતા મંગલં, સિદ્ધા મંગલં, સાહુ મંગલં, કેવલીપન્નત્તો ધમ્મો મંગલં**। ચાર લોકોત્તમો છે. **ચત્તારી લોગુત્તમા—અરિહંતા લોગુત્તમા, સિદ્ધા લોગુત્તમા, સાહુ લોગુત્તમા, કેવલીપન્નત્તો ધમ્મો લોગુત્તમો**। શ્રી અરિહંત ભગવાન લોકોત્તમ છે, શ્રી સિદ્ધ ભગવાન લોકોત્તમ છે, શ્રી શ્રમણ—સાધુ મહારાજ લોકોત્તમ છે અને શ્રી કેવલીપ્રરૂપિત ધર્મ લોકોત્તમ છે. છેલ્લે સર્વોત્તમ ચાર શરણોને સૂચવે છે. **ચત્તારિ શરણં પવજ્ઞામિ—અરિહંતે શરણં પવજ્ઞામિ, સિદ્ધે શરણં પવજ્ઞામિ, સાહુ શરણં પવજ્ઞામિ, કેવલીપન્નત્તં ધર્મં શરણં પવજ્ઞામિ**। હું ચારનું શરણુ સ્વીકારું છું. અરિહંતાનું શરણુ સ્વીકારું છું. સિદ્ધ ભગવાનનું શરણુ સ્વીકારું છું, સાધુ મહાત્માઓનું શરણુ સ્વીકારું છું. અને શ્રી કેવલી ભગવાંત પ્રરૂપિત ધર્મનું શરણુ સ્વીકારું છું. ચાર મંગલ, ચાર લોકોત્તમ અને ચાર શરણુદ્વારા અમોને એક મોક્ષપદ—શાશ્વત સુખ પ્રાપ્ત થાઓ!

આત્માનંદના વાંચકો સાચો પ્રકાશ મેળવી,

૧. કાયા સંબંધી, અહિંસરણિયા=ખડ્ગાદિ શસ્ત્રરૂપ, પાઉસિયા=જીવ અજીવ ઉપર દ્રેષરૂપ, પારિતાવણિય=પોતાને અથવા પરને સંતાપ ઉપજાવનારી, પાણામવાયકિરિયા=પ્રાણાતિપાત=જીવહિંસારૂપ આ પાંચ ક્રિયાનો ત્યાગ. ૨. આ ચાર પ્રસિદ્ધ હોવાથી તેનું વિવેચન નથી કર્યું.

કષાયોનો જય કરી, ચાર ગતિનો નાશ કરી; કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી, સાચો આત્માનંદ-મોક્ષાનંદ મેળવી, પરમશાન્તિ-શાશ્વત સુખ-મોક્ષસુખ પામે! એ જ શુભ ઉદ્દેશને લક્ષમાં રાખી નીચેનો લેખ લખ્યો છે.]

આજે સંસારમાં પ્રાણીમાત્ર એક જ વસ્તુની ઇચ્છા રાખી રહ્યા છે: અમને સુખની પ્રાપ્તિ થાય. યદ્યપિ સુખની પ્રાપ્તિ માટેની ઇચ્છા નવીન કે આજની નથી; અનાદિકાળથી આ છવં સદાયે સુખની ઇચ્છા કરે છે, પરંતુ અત્યારે સુખ અને શાન્તિની ઇચ્છા આપણે સાંભળીએ છીએ, એ દૃષ્ટિએ જ આપણે સુખનો વિચાર કરવાનો છે. આજે જ્યાં જ્યાં નજર નાખીએ છીએ ત્યાં ત્યાં દુઃખ, દુઃખ અને દુઃખ જ નજરે પડે છે. શું ગરીબ કે તવંગર, શું રાજા કે રંક; ગદ્યા ય સુખની ઇચ્છા કરી રહ્યા છે. જે મહાનુભાવો સુખની ઇચ્છા કરે છે તેઓ સુખની વ્યાખ્યા બરાબર સમજ્યા હશે કે કેમ એ તો વિચારણીય છે. કોઈ ખાવાપીવામાં સુખ સમજે, કોઈ પહેરવા ઓઢવામાં સુખ સમજે છે, કોઈ ધનસંચય કરવામાં સુખ સમજે છે, કોઈ વિષયવિલાસના વિષનું પાન કરવામાં સુખ સમજે છે અને કોઈ રાજસમૃદ્ધિ, ભોગવિલાસ, બાગબગીચા, લાડી, વાડી અને ગાડીની મોજમજામાં સુખ માને છે. વાસ્તવિક રીતે એ ખરું સુખ તો નથી જ; એટલા જ માટે આચાર્ય મહારાજ ફરમાવે છે કે:

ગગનનગરકલ્પં સક્લમં વલ્લભાનામ્,
જલદપટલતુલ્યં યૌવનં વા ધનં વા ।
સુજનસુતશરીરાદીનિવિચુચ્છલાનિ,
ક્ષણિકમિતિસમસ્તં વિદ્ધિસંસારવૃત્તમ્ ॥”

આકાશપટમાં જોવાતા વિવિધ ભાવો-પ્રસંગો જેવો કલ્પિત સ્ત્રીઓનો સંગ છે. આકાશમાં ઘેરાયેલાં વાદળો પવનના ઝપાટાથી વિખરાઈ જાય છે, તેવું આ યૌવન અને ધન-લક્ષ્મી અસ્થિર છે. વર્ષાઋતુમાં વાદળાં જામ્યાં હોય,

ઘેર અંધારી નિશા હોય, દિશા પણ દેખાતી ન હોય; એમાં અચાનક વિજળીનો ચમકારો થાય, એ જેમ ક્ષણિક હોય છે; પાછું અંધારું ને અંધારું જ થઈ જાય છે તેમ આ સ્વજનો, કુટુંબીઓ, પુત્રપરિવાર અને શરીર પણ ક્ષણિક અને અદૃશ્ય થઈ જનારાં છે. આખરે આખો સંસાર અનિત્ય છે એમ ઉપદેશો છે. હે ચેતન! જેને તું તારું, તારું, તારું માની રહ્યો છો, જેમાં તું સુખ અને શાન્તિની મજા માણી રહ્યો છો, તે બધું અસ્થિર અને ક્ષણિક છે. વિજળીના ચમકારા જેવું ચપલ છે. આ સુખ તો ચાર દિવસના ચાંદરડા જેવું છે.

જે લક્ષ્મીને માટે તું દિવસ અને રાત પ્રચંડ પુરુષાર્થ કરે છે, જે કુટુંબીઓના સુખને માટે, લક્ષ્મીનો સંચય કરવા તું દિન-રાત અથાગ મહેનત કરે છે, ગમે તેવા પાપો કરતાંયે અચકાતો નથી, અનેક કાળાંઘોળાં કરી અને સુખે ખાવાપીવા અને ઊંઘવાનુંયે છોડી ધમાધમ કરી લક્ષ્મી મેળવે છે એ કુટુંબીઓ તારા પાપમાં લેશ માત્ર ભાગીદાર નથી થવાના. તારાં કરેલાં કર્મોનું ફળ તારે જ એકલાને ભોગવવાનું છે. યદિ તારે સાચા અને શાશ્વત સુખની પ્રાપ્તિ કરવી હોય, ખરેખરા સુખી થવું હોય, સુખ અને શાન્તિના ભોક્તા થવું હોય તો આચાર્ય મહારાજનો ઉપદેશ ગ્રહણ કર:

ધર્મે ચિત્તં નિધેહિ

શ્રુતકથિતવિધિં જીવ મક્ત્યા વિધેહિ,

સમ્યક્સ્વાતં પુનીહિ

વ્યસનકુસુમિતં કામવૃક્ષં લુનીહિ ।

પાપે બુદ્ધિં ધુનીહિ

પ્રશમયમદમાનશિદિ, પિંદિ પ્રમાદં,

હિંધિ ક્રોધં વિભિંધિ

પ્રચુરમદગિરીસ્તેઽસ્તિ ચેન્મુક્તિવાંછા ॥

પ્રાતઃકાલનો મંદ મંદ સમીર વાય છે. આવા સુંદર પ્રશાંત સમયે સૂરિજી મહારાજ એક

લવ્યાત્મા મુમુક્ષુને ઉપદેશ આપતાં ફરમાવે છે: 'હે જીવ ! યદિ તારે મોક્ષમાં જવાની, મુક્તિનાં શાશ્વત સુખો મેળવવાની ઇચ્છા હોય તો ધર્મમાં તારું ચિત્ત પરોવ !' મનને વશ કરવા માટે સૂરિજી મહારાજ કહે છે: 'તારા ચિત્તને ધર્મમાં પરોવ !' મન જીતવું બહુ દુર્લભ છે. "મન જીત્યું તેણે સઘળું જીત્યું." "જેમ જેમ જતન કરીને રાખું તેમ તેમ અળખું ભાજે." આવું આ મન છે. એટલે સૂરિજી મહારાજ મન વશ કરવાનું પ્રયોધે છે. મનને વશ કરવાથી કેવો અપૂર્વ લાભ થાય છે તે માટે નીચેનાં વચનામૃતોનું ખૂબ જ સ્મરણ કરવાની જરૂર છે:

“મળમરણેનેન્દિયમરણં,

इन्दियमरणेण मरन्ति कम्माई ।

કમ્મમરણેણ મુક્લો,

तस्मा मणमारणं पवरं ”

મન મારવાથી-મન જીતવાથી ઇન્દ્રિયોનો જય થાય છે-ઇન્દ્રિયો વશ થાય છે, અને ઇન્દ્રિયોને જીતવાથી કર્મનો નાશ-ક્ષય થાય છે; કર્મક્ષયથી મુક્તિ થાય છે. માટે મનને વશ કરવું એ જ સર્વોત્તમ સુખનો માર્ગ છે. અહીં પ્રસ્તુત શ્લોકમાં પણ શરૂઆતમાં મનને ધર્મમાં સ્થિર કરવાનું એટલા માટે જ કહેવાયું છે. કોઈ એમ કહેતું કે માનતું હોય કે, મન જીતવું-વશ કરવું એટલે મનને નિષ્ક્રિય કરવું; તો આ માન્યતા ભૂલભરેલી છે. મનને જીતવું; મન મારવું કે મન વશ કરવું એનો અર્થ એટલો છે કે: મનને સત્ક્રિયાઓમાં, સન્માર્ગમાં, શુભ ધ્યાનમાં, શુભ યોગમાર્ગમાં વાળવું. વિષય વિકારોથી, ઉન્માર્ગથી, અસદ્ધ્યાનથી અને કુયોગોથી પાછું વાળવું. આનું નામ જ છે મન જીતવું. મનને આર્ત્ત અને રૌદ્ર ધ્યાનથી પાછુંવાળી, શુદ્ધ કરી, ધર્મધ્યાન અને શુદ્ધ-ધ્યાનમાં સ્થાપવું એ જ ખરો મનોજય છે. મન કેવું દુર્જય છે એ મહાત્માઓ અને સાધુ

પુરુષોથી અબદ્યું નથી; પણ છતાંયે મન જીતવું આકાશકુસુમવત્-અસંભવિત છે એમ પણ નથી. આત્માથી-મુમુક્ષુ જીવો મનને જીતી શકે છે, મનને વશ કરે છે અને આત્મકલ્યાણ સાધે છે. મનને વશ કરવા માટે જ સૂરિજી કહે છે: 'તારા ચપલ મનને ધર્મમાં જોડી દે. ધર્મરૂપી રથમાં જોડાયેલ મન પોતાની ચપલતા, ઉન્મત્તતા, દુર્જયતા છોડી વશીભૂત થઈ શકે છે. વાછરેલો ગમે તેવો તોફાની કે ઉન્મત્ત હોય પણ તેને રથમાં જોડ્યો-કે પછી ધાર્યું કામ આપે છે. તેમ આ મન પણ ધર્મરથમાં નિયોજીત કરવાથી ઈષ્ટફલપ્રાપ્તિમાં અમોઘ સાધન બની જાય ખરું. મહોપાધ્યાય શ્રી યશોવિજયજી ગણીવર ફરમાવે છે કે:-

જળ લગ આવે નહિ મન ઠામ,
તળ લગ કષ્ટ ક્રિયા સવિ નિષ્ફળ;
જ્યોં ગગને ચિનામ. ”

x x x

એતે પર નહિ યોગ કી રચના,
જો નહિ મન વિશ્રામ;
ચિત્ત અંતર પર છલને કું ચિતવત,
કહા જપત મુખ રામ.
બચત કાય ગોપે દઢ ન ધરે,
ચિત્ત તુરંગ લગામ;
તા મેં તું ન લહે શિવસાધન,
જ્યું કણ સૂને રામ.

અર્થાત્ મનને વશ કરી-સ્થિર કરી ધર્મ માર્ગમાં જોડવાની જરૂર છે.

મનને સ્થિર કરવા માટે મહોપાધ્યાયજી ફરમાવે છે કે:-

वत्स किं चञ्चल स्वान्तो,

भ्रान्त्वा भ्रान्त्वा विषीदसि ।

निधि स्वसन्निधावेव,

स्थिरता दर्शयिष्यति ॥

પરતત્ત્વ—The Ultimate Real.

પરમાત્મતત્ત્વ The Perfect Selfhood.

લેખક : રા. રા. જીવરાજભાઈ આંધવજી દાશી બી. એ., એલએલ. બી.

આર્યધર્મોમાં તત્ત્વજ્ઞાન-અધ્યાત્મજ્ઞાનનું અંતિમ ધ્યેય આત્મસાક્ષાત્કાર-આત્મ અનુભવ છે. સંસારમાંથી-દુઃખમાંથી મુક્તિ એ ગૌણ ધ્યેય છે; કારણ આત્માના શુદ્ધ સ્વરૂપનું દર્શન થતાં પરભાવદશાનો વિલય થાય છે, અને સંસારના કારણનો વિલય થતાં દુઃખમાંથી મુક્તિ સ્વતઃ થાય છે. આત્માના શુદ્ધ સ્વરૂપનું દર્શન તે જ આત્મસાક્ષાત્કાર છે. બુદ્ધા બુદ્ધા દર્શનોમાં આત્માના શુદ્ધ સ્વરૂપની માન્યતા બુદ્ધી બુદ્ધી જેવામાં આવે છે. આત્માનું શુદ્ધ-સ્વરૂપ એટલે પરમાત્મસ્વરૂપ. જૈનદર્શન પ્રત્યેક જીવાત્માને લિન્ન લિન્ન માને છે અને પરમાત્મ-

દશામાં પણ પ્રત્યેક આત્મા પોતપોતાના શુદ્ધ સ્વરૂપમાં લિન્ન લિન્ન રહે છે અર્થાત્ સિદ્ધદશામાં પણ વ્યક્તિત્વ રહે છે. વેદાંત જેવા એક જ ચૈતન્યવાદી દર્શનો જીવાત્માઓની દેખાતી લિન્નતા ઉપાધિકૃત માને છે, અને ઉપાધિ દૂર થતાં જીવાત્માઓ પરમતત્ત્વમાં વિલય થતાં માને છે. જેમ સમુદ્રના તરંગો સમુદ્રના પાણીમાં ભળી જાય છે, જેમ સૂર્યના કિરણો સૂર્યના પ્રકાશમાં સમાઈ જાય છે તેમ વેદાંત જેવા દર્શનના મત પ્રમાણે મુક્ત આત્માઓ તેના મૂળ સ્વરૂપમાં-બ્રહ્મમાં સમાઈ જાય છે, તેમને બુદ્ધ વ્યક્તિત્વ રહેતું નથી. વેદાંતમત પ્રમાણે આત્મસાક્ષાત્કાર એટલે જીવાત્માને પરમાત્મા-પરબ્રહ્મના સ્વરૂપના દર્શન, પરમાત્મપદ પ્રાપ્તિ એટલે જીવાત્માને પરમાત્માની પ્રાપ્તિ અર્થાત્ મુક્ત જીવાત્માની પરબ્રહ્મમાં એકાકારતા. જૈનદર્શન જીવાત્માથી લિન્ન પરમાત્માને માનતું નથી. જીવાત્મા પરમાત્માનો અંશ છે, એમ પણ માનતું નથી. તેમ ઇશ્વર જેવી એક મહાન વ્યક્તિને પણ માનતું નથી; પણ કેવલ શુદ્ધ આત્માને પરતત્ત્વ-પરમાત્મતત્ત્વ માને છે. જૈન દર્શનમાં કેવલ આત્મા પરમતત્ત્વ (ultimate real) છે. એટલે આત્માના શુદ્ધસ્વરૂપની પ્રાપ્તિ, આત્માના કૈવલ્યપદનો અનુભવ તે જ આત્મસાક્ષાત્કાર છે, પરમાત્મપદ પ્રાપ્તિ છે. આ પદની પ્રાપ્તિમાં આત્મા કોઈ અપૂર્વ લાવને પ્રાપ્ત કરતો નથી, તેમ આત્મા કોઈ

હે વત્સ ! મુમુક્ષુ ! મનની ચપલતા-અસ્થિરતાવડે ચોતરફ ભમી ભમીને શા માટે દુઃખી થાય છે ? ચિત્તની સ્થિરતાથી તો તું તારા પોતામાં રહેલા નિધિને દેખી શકીશ !

જેમ કસ્તૂરી મૃગ પોતાની પાસે રહેલી કસ્તૂરીને મોહવશ નથી ઓળખી શકતો તેમ મનની અસ્થિરતા-ચંચલતાના પ્રતાપે આ જીવ પોતામાં જ રહેલા જ્ઞાનદર્શનચારિત્રરૂપ રત્ન-ત્રયીને નથી મેળવી શકતો, તેનો અપૂર્વ આનંદ નથી માણી શકતો; એટલા માટે જ કહેવાયું કે ચિત્તને ધર્મસ્થિર કરવું એટલે આપોઆપ રત્નત્રયીની પ્રાપ્તિ થતાં વાર નહિ લાગે.

ધર્મમાં ચિત્તને સ્થિર કરવાના બીજા થોડા લાભો જેઠ આપણે આગળ વધીશું. (ચાલુ)

વ્યાપક મહત્ તત્ત્વમાં સમાઈ જતો નથી; પણ જેમ સૂર્યના પ્રકાશને આચ્છાદન કરનારા વાદળાં વિખરાઈ જતાં સૂર્ય તેના પૂર્ણ સ્વરૂપમાં પ્રકાશે છે તેમ કર્મના આવરણો ખરી જતાં આત્મા શુદ્ધ સ્વરૂપમાં પ્રકાશે છે. આ કેવલ્યપદનો અનુભવ આત્મસાક્ષાત્કાર છે.

આત્મસાક્ષાત્કાર અથવા પરમપદની પ્રાપ્તિ માટે પાતંજલ યોગશાસ્ત્રમાં અષ્ટાંગયોગ બતાવ્યો છે. યમ, નિયમ, આસન, પ્રાણાયામ, પ્રત્યાહાર, ધારણા, ધ્યાન અને સમાધિ એ યોગના આઠ અંગો છે. બીજા દર્શનકારોએ પણ સામાન્ય રીતે યોગના આઠ અંગો સ્વીકાર્યા છે. અહિંસા આદિ મહાવ્રતોને યમ કહેવામાં આવે છે, અને શૌચ, સંતોષ, તપ, સ્વાધ્યાય, ઇશ્વરપ્રણિધાનને નિયમ કહેવામાં આવે છે. જૈનદર્શનમાં કર્મનો સિદ્ધાંત વ્યાપક છે, અને કર્મના ક્ષય ઉપર ભાર મૂકવામાં આવે છે. એટલે નવાં કર્મોને અટકાવવાના અને બાંધેલ કર્મની નિર્જરા કરવાના સંવર અને તપના માર્ગો બતાવેલ છે. અને અભ્યંતર તપમાં ધ્યાન બતાવેલ છે. દેહશુદ્ધિ ઇન્દ્રિયોનો નિગ્રહ અને ચિત્તવૃત્તિનો નિરોધ એ આત્મ અનુભવ-આત્મસાક્ષાત્કારના પ્રાથમિક પગલાં છે અને યોગ-ધ્યાન એ ત્યારપછીના પગલાં છે. જૈન શાસ્ત્રકારોએ પણ આત્મઅનુભવ માટે યોગનો માર્ગ પ્રરૂપ્યો છે. શ્રી હરિભદ્રસૂરિજી ષોડશક ગ્રંથમાં ૧૪ અને ૧૫માં યોગનું સ્વરૂપ સૂક્ષ્મ રીતે બતાવે છે. ખેદ, ઉદ્વેગ, ક્લેષ આદિ દોષોથી ચિત્તને વિમુક્ત કરી, શાંત ઉદાત્ત આદિ ભાવોથી સંયુક્ત કરી, એકાગ્રચિત્તે જિનેશ્વર ભગવાનનું ધ્યાન કરવા ૧૪ મા ષોડશકમાં બતાવે છે. જગતના વ્યવહારમાં રચ્યાપચ્યા રહેતા જીવને તત્ત્વનો વિચાર કરવાનો વખત હોતો નથી. જગતના પ્રપંચનું રહસ્ય સમજવાને માણસને એકાગ્ર ચિત્તથી

ચિતવન કરવાના સમયોની જરૂર છે. ચિતવન કરવાથી માણસને વિભાવદશારહિત આત્માના શુદ્ધ સ્વભાવની ઝાંખી થાય છે; માટે એકાગ્ર ચિતવન-ધ્યાન આત્મસાક્ષાત્કાર માટે આવશ્યક ક્રિયા છે.

શાંત એકાગ્ર ચિત્તની આવશ્યકતા બતાવ્યા પછી શ્રી હરિભદ્રસૂરિ મહારાજ પંદરમાં ષોડશકમાં સાલંબન નિરાલંબન ધ્યાનનું સ્વરૂપ બતાવે છે. અને તેના ફલ તરીકે પ્રાપ્ત થતાં આત્માના કેવલજ્ઞાન અને કેવલસ્વરૂપનું ક્રમશઃ વર્ણન કરે છે. સાલંબન યોગમાં અતિશયો સાથે બિરાજતા, અને જગતને દેશના દેતા જિનેન્દ્ર ભગવાનના રૂપનું-ભગવાનની ધર્મકાયાનું ધ્યાન કરવા ફરમાવે છે. તેવા શુભધ્યાનમાં એકાગ્ર થતાં જીવના પાપો ક્ષીણ થાય છે, મોહ આદ્યો બંધ છે અને શુકલજ્ઞાનોપયોગમાં વર્તેલા જીવ પ્રાતિભસંજાતતત્ત્વસંદષ્ટિ થાય છે. આનો ટીકાકાર એવો અર્થ કરે છે કે પ્રતિભા એટલે મતિ તેનાથી જેને તત્ત્વદર્શન થયું છે. પ્રાતિભજ્ઞાન યોગશાસ્ત્રનો પારિભાષિક શબ્દ છે. પાતંજલ યોગદર્શનમાં પ્રાતિભજ્ઞાનનું સ્વરૂપ બતાવ્યું છે. **પ્રાતિભાદ્વા સર્વમ્ ૩-૩૩.** પ્રાતિભજ્ઞાનથી યોગી સર્વ બાણે છે. તે તારકજ્ઞાનનું પૂર્વરૂપ છે. જેમ પ્રભા સૂર્યોદયનું પૂર્વરૂપ છે. તારક જ્ઞાનનું સ્વરૂપ ૩-૫૪ માં બતાવેલ છે કે: **તારકં સર્વ-વિષયં સર્વથાવિષયમકમં ચેતિ વિવેકજં જ્ઞાનમ્** તારકજ્ઞાન વિવેકથી-સ્વપરના વિવેકથી ઉત્પન્ન થયેલ પરિપૂર્ણ જ્ઞાન છે. તે સર્વ વિષયન-વિષયના સર્વભાવો-પર્યાયોને એક સાથે ગ્રહણ કરે છે. તે જ્ઞાન તારક કહેવાય છે; કારણ સંસાર-સાગરથી તારે છે. જૈન દર્શનમાં બતાવેલ મતિ, શ્રુત, અવધિ, મન:પર્યાય અને કેવળજ્ઞાનમાં પ્રાતિભ અને તારકજ્ઞાનના નામો બતાવ્યા નથી. પ્રાતિભજ્ઞાન યોગદર્શનમાં સુપ્રસિદ્ધ જ્ઞાન વિશેષ છે એટલે આપણા પૂર્વાચાર્યો

પરતત્ત્વ-The Ultimate Real, પરમાત્મતત્ત્વ-The Perfect Selfhood.

૧૭

હરિભદ્રસૂરિની જેવા તત્ત્વવિવેચકોએ પ્રાતિભ શબ્દ જૈન પરિભાષામાં પણ ગ્રહણ કર્યો જેવામાં આવે છે. જૈનદર્શન પ્રમાણે પ્રાતિભજ્ઞાન પરમાવાધિજ્ઞાન છે, જે સર્વ રૂપી દ્રવ્યોને જોઈ શકે છે અને કેવળજ્ઞાનનું પૂર્વરૂપ છે. જ્ઞાન-સારના અનુભવાષ્ટકમાં યશોવિજયજી મહારાજ અનુભવજ્ઞાનનું સ્વરૂપ બતાવે છે કે:-

સન્ધ્યેવ દિનરાત્રિભ્યાં, કેવલશ્રુતયોઃ પૃથક્ ।
વુધૈરનુભવો દષ્ટઃ કેવલારૂપોદયઃ ॥

(જ્ઞાનસાર ૨૬-૧)

પંડિત પુરુષો તેને અનુભવજ્ઞાન કહે છે જે કેવળજ્ઞાન અને શ્રુતજ્ઞાનથી, જેમ દિવસ અને રાત્રિ ભિન્ન છે તેમ ભિન્ન-વચ્ચમાં છે અને કેવળ-જ્ઞાનરૂપી સૂર્યના અરુણોદયરૂપ છે. અર્થાત અનુભવજ્ઞાન શ્રુતજ્ઞાનનું ઉત્તરભાવી અને કેવળજ્ઞાનનું અંતર રહિત પૂર્વભાવી છે. તેનું બીજું નામ પ્રાતિભજ્ઞાન છે. તારકજ્ઞાન કેવળજ્ઞાન છે; કારણ કેવળજ્ઞાનમાં રૂપી અરૂપી સર્વ દ્રવ્યો તેના સર્વ ભાવો-પર્યાયો સહિત એક સાથે બાણી શકાય છે. અંગ્રેજીમાં જેને intuition કહેવામાં આવે છે, તેવા વિશિષ્ટ પ્રકારનું આ પ્રાતિભજ્ઞાન જેવામાં આવે છે.

આ પ્રકારના જ્ઞાનને પ્રાતિભજ્ઞાન એટલે મતિમાંથી ઉત્પન્ન થયેલ (પ્રતિભા-મતિસ્તત્ર મયં પ્રાતિભમ) જ્ઞાન કહ્યું છે; જ્યારે કેવળજ્ઞાન મતિથી થયેલું નથી, પણ આત્માનું શુદ્ધ સ્વરૂપ જ છે.

પ્રાતિભજ્ઞાન અથવા અનુભવજ્ઞાનથી શુદ્ધ આત્મસ્વરૂપની ઝાંખી થાય છે. તે શુદ્ધ સ્વરૂપના પ્રકાશના કિરણો અંતરાત્મામાં પડે છે તેના દર્શન થાય છે પણ તે જ્ઞાનમાં આત્મા પરમાત્મસ્વરૂપ થઈ જતો નથી, તેમ તે સ્થિતિ કાયમ રહેતી નથી; પણ એક વખત આત્મતત્ત્વના દર્શન થતાં અંતરાત્માને પૂર્ણ સંતોષ થાય છે, કારણ:

તસ્મિન્ દૃષ્ટે દૃષ્ટં તદ્ ભૂતં તત્ પરં મતં બ્રહ્મ ॥

પરતત્ત્વ-સિદ્ધસ્વરૂપના દર્શન થતાં, સર્વ વસ્તુ દૃષ્ટ બને છે તે જ સત્ય (real) છે, તે જ પરબ્રહ્મ છે (all comprehensive), તેનાથી કોઈ મહત્-મોટું નથી.

આત્માનો એકવાર સાક્ષાત્કાર-અનુભવ થયા પછી કેવળજ્ઞાન કેવી રીતે થાય છે તેના ક્રમ ૮-૯-૧૦ ના શ્લોકોમાં બતાવ્યો છે. એક વખત આત્મસ્વરૂપના દર્શન થતાં યોગી પુરુષ પોતાના સામર્થ્યથી પરમતત્ત્વને જેવાની અતિ ઉત્કટ આસક્તિવાળો બને છે, અને પરતત્ત્વમાં અપ્રતિષ્ઠિત હોવા છતાં તે પ્રાપ્ત કરવાને પ્રવૃત્ત બને છે, અને તેવા અનાલંબ-ધ્યાનમાં મગ્ન થતાં પરતત્ત્વના દર્શન થાય છે. પરતત્ત્વના દર્શન તે કેવળજ્ઞાન છે. કેવળજ્ઞાન ઉત્કૃષ્ટ પ્રકાશરૂપ છે. ત્રણ લોકને પ્રકાશ કરવા-વાળું છે. અતીત, વર્તમાન અને અનાગત ભાવોને બાણુવાવાળું છે, અને ધ્રુવ-સ્થિર છે. સાલંબન અને નિરાલંબન યોગનું ફલ છે. અને કેવળજ્ઞાનથી પરમાત્મસ્વરૂપના દર્શન થાય છે, તે દર્શન થતાં બીજા કોઈ દર્શનની આકાંક્ષા રહેતી નથી.

તત્ત્ત્વં યદ્ દષ્ટ્વા નિવર્તતે દર્શનાકાન્ક્ષા ॥

કેવળજ્ઞાનનું સ્વરૂપ બતાવ્યા પછી ૧૩-૧૪-૧૫-૧૬ ની કારિકામાં પરતત્ત્વ-પરમાત્મ-તત્ત્વ (highest reality) નું સ્વરૂપ હરિભદ્ર-સૂરિજી બતાવે છે, પરતત્ત્વ શરીર ઇન્દ્રિયોથી રહિત છે. અચિન્ત્ય શુણોનો ભંડાર છે, સૂક્ષ્મ છે, ત્રિલોકના મસ્તક ઉપર રહેલ છે, જન્માદિ કલેશોથી નિવૃત્ત છે, જેને મહાસુનિએ! અંધકારથી પર પ્રકાશસ્વરૂપ કહે છે; સૂર્યના જેવા વર્ણુવાળું, મલરહિત બ્રહ્મસ્વરૂપ-બૃહત્ સ્વરૂપવાળું અને અક્ષર-પોતાના સ્વભાવથી કદાપિ સ્થિત ન થવાવાળું છે. આ પરતત્ત્વ

સમયં મા પમાણ ।

લેખક: મોહનલાલ દીપચંદ ચોકસી.

‘હું જૌતમ! સમય માત્ર પ્રમાદ કરીશ નહીં.’ પ્રભુશ્રી મહાવીર દેવના ગણધર મહારાજ શ્રી જૌતમસ્વામી સાથેના વાર્તાલાપના જે વચનો સંગ્રહિત કરાયેલાં છે, એમાં ઉપરનું વાક્ય અતિશય મૂલ્યવાન છે. ભલે, એ વચન શુરુ એવા પ્રભુશ્રીએ શિષ્ય એવા શ્રી જૌતમને

નિત્ય છે, પ્રકૃતિથી (matter) વિયુક્ત છે, લોક અને અલોકને જોવાના ઉપયોગવાળું છે, શાંત મોબતવાળા સમુદ્ર જેવું છે, વર્ણ અને સ્પર્શ વિનાનું તથા અશુરુલ્લઘુપર્યાયવાળું છે. શારીરિક કે માનસિક ઉપાધિ વિનાનું, પરમાનંદ સુખવાળું, અસંગ (detached) સર્વ કલા એટલે અંશોથી રહિત અને સદાશિવ વગેરે પદોથી જે વાચ્ય છે. કેવળી ભગવાન પરતત્ત્વને જોઈને પરમ સમતા-પરમાનંદને પામે છે.

ઉપર જતાવેલ પરમાત્મદશા જોઈને માને છે, તેવી સર્વથા અભાવ-શૂન્યદશા (pure nothingness) નથી; પણ અખંડ શુદ્ધ જ્ઞાન સુખરૂપ છે. મુક્તાત્મા પોતાના શુદ્ધ સ્વરૂપમાં સદ્વિચિત્ત્વાનંદ સ્વરૂપમાં રહે છે. પરમાત્મદશામાં પણ મુક્તાત્મા વ્યકિતત્વ ત્યજતો નથી, તેમ સમષ્ટિમાં વિલય પામતો નથી. પરમતત્ત્વને સર્વથા અભાવરૂપ માનવામાં આવે અથવા સદા કેવળ એક ચૈતન્યરૂપ માનવામાં આવે, તો બંધ અને મોક્ષની ઘટના સંભવતી નથી, અને ધર્મના અનુષ્ઠાનો, ધર્મની પ્રવૃત્તિ નિષ્પ્રયોજન થાય છે.

ઉદેશી ઉચ્ચાર્યું હોય; છતાં એ પાછળનો ભાવ સારા ચે માનવકુળને સમજવા જેવો છે, એમાં લેશમાત્ર શંકાને સ્થાન નથી જ. એ કિમતી સૂત્રનું જેમ જેમ વિશેષ પારાયણ કરવામાં આવે તેમ તેમ એમાંથી નવનવો અને અતિ અદ્ભુત અર્થ નીકળતો જાય છે. સામાન્ય દેખાતા આ ટૂંકા સૂત્રમાં કેવું અણમૂલું રહસ્ય છુપાયેલ છે એનો સાચો ખ્યાલ અનુભવીએને જ આવી શકે!

મામુલી કાળ અંગેનો પ્રમાદ કેવી અકળામણુ ઊભી કરી દે છે અથવા તો વ્યવહારમાં જેની કંઈ જ ગણના નથી એવી નાચીજ ‘પળો’ની ઉપેક્ષા જિદગીભર યાદ રહી જાય એવો બોધપાઠ આપે છે, ત્યારે જ આ નાનેરા સૂત્રમાં પ્રભુશ્રીએ મહત્ત્વની વાત કહી દીધી છે, એમ કખૂલ કર્યા વિના ચાલતું નથી.

સમય એ જૈનદર્શનનો પારિભાષિક શબ્દ છે. વ્યવહારુ જગતમાં એનો અર્થ ટૂંકામાં ટૂંકો કાળ એમ કરી શકાય.

વર્તમાનકાળમાં સાઠ સેકન્ડની એક મિનિટ એ ગણતરી પ્રચલિત છે; છતાં એ સેકન્ડમાં પણ ‘સમય’ તો સંખ્યાબંધ સમાઈ જાય છે. એ માટે શાસ્ત્રમાં જીર્ણ વસ્ત્ર ફાડવારૂપ અને કમળપત્રોને ભાડાવડે છેદવારૂપ દૃષ્ટાન્તો આપેલાં છે. ‘સમય’ એટલે નાનામાં નાનો કિંવા અદ્યમાં અદ્ય કાળ એમ અર્થ કરી આગળ વધીએ.

‘મા’ એટલે ના, અને ‘પમાએ’ એટલે

પ્રમાદ કરવો-નકામો ગુમાવવો-હેતુશૂન્યપણે વ્યતીત કરવો. આખા સૂત્રનો ભાવ એ નીકળ્યો કે **પણ માત્ર પણ નકામી ન ગાળવી.** 'Delay is dangerous' અર્થાત્ વિલંબ હાનિકારક છે, 'Time is money' એટલે સમય કિંમતી છે. અથવા તો 'Time and tide wait for no man' કાળ અને ભરતી કોઈની રાહ જોતાં નથી. આદિ વાક્યો પણ ઉપરની વાતને જ પુષ્ટિ આપનારા છે. સમયની સાચી કિંમત આંકનારને પ્રમાદના પાશમાં ફસાવાનો સંભવ નથી જ. એ નવરો પડતો નથી અને તેથી 'નવરો બેઠો નખખોદ વાળે' કિંવા 'નવરો તણખલા તોડે' જેવી કહેવતો એને લાગુ પડતી જ નથી.

કાળના ચક્રની ગતિ અસ્ખલિતપણે ચાલુ હોય છે. માનવપ્રયત્નો એ પર બ્રેક મૂકવામાં ફત્તેહમંદ થયા નથી. 'ગયો સમય પાછો આવતો નથી' અથવા તો 'Gone is gone for ever' એ ઉક્તિને સાચી લેખીએ તો એ પર બ્રેક મૂકવાના ઉપાયો ભવિષ્યમાં પણ કારગત થવાના નથી જ. આ લંગાણુ વિચારણા પરથી આત્માર્થી વ્યક્તિએ એક જ સાર કાઢવો ઘટે અને તે એ જ કે ક્ષણમાત્ર નકામી ન ગાળવી, સુકૃતની કરણી કાલ પર ન ઠેલવી, આજસુનું જીવન ન જીવવું. દેહધારી આત્માનો જો કોઈ મોટામાં મોટો શત્રુ હોય તો એ 'આજસ' છે. નીતિકારોનું એ કથન છે કે: **आलस्यं हि मनुष्याणां शरीरस्थो महारिपुः ।**

તેથી કવિનું નિમ્ન વચન સાચું છે.

‘જે કરવું તે આજે કીજે,
કાલે શી વાતો;

મરણ તણા નિશાન મોટા,
ગાજે છે માથે.’

ટૂંકમાં કહીએ તો એ સર્વનો એક જ ધ્વનિ નીકળે છે અને તે એ જ કે પ્રમાદીમાં નંબર નોંધાવ્યા વગર આત્મકલ્યાણકારી કરણીમાં ઉદ્યુક્ત બન.

કથા સાહિત્યના પાના ઉપર પ્રમાદ કરનાર આત્માઓને કેવા માઠાં ફળ ભોગવવા પડ્યા છે એના સંખ્યાબંધ ઉદાહરણો નોંધાયા છે. એમાંના કેટલાક ઉપર ઊડતી નજર નાંખી લઈએ કે જેથી આ મહામૂલા સૂત્રનો ભાવ હૃદયમાં બરાબર કોતરાઈ જાય.

અવસર્પિણી કાળના આપણે માનવીઓ એટલે ઉદાહરણનો આરંભ પણ આપણે માટે યુગની આદિથી અર્થાત્ શ્રી આદિનાથના કાળથી કરવો વ્યાજબી ગણાય. વચન વદનાર ચરમ તીર્થપતિ શ્રી મહાવીર દેવના સમય પર્યંત પહોંચતા જો કે વિલંબ થશે, પણ એ અનિવાર્ય છે. કેટલાક પ્રસંગો એવા હોય છે કે જેની નોંધ જનસમૂહના મનપ્રદેશમાં કાયમી અસર જન્માવે છે. જે છાપ કેવળ સૂત્રના રટણથી નથી ઊઠતી તે પેલા પ્રસંગમાંથી સહજ બેસે છે. એટલે જ આ કિંમતી સૂત્ર અંગેની પ્રસ્તાવના પછી કેટલાક પ્રસંગોની ઊડતી નોંધ જોડવી ઇષ્ટ ગણી છે.

‘મનુષ્ય માત્ર ભૂલને પાત્ર છે’ એ કહેવતથી કોઈક જ અજાણુ હશે, છતાં ‘એક જ ભૂલ’નું તાટક જોઈ કેટલાકના મનમાં એ પાછળનો ભાવ નવો લાગ્યો હશે; તેમ આ સૂત્ર અંગેના કથાનકોમાં પણ બનશે. એ અંગે વધુ હવે પાછી.

આત્મનઃ પ્રતિકૂલાનિ પરેષાં ન સમાચરેત્ ।

શ. રા. વક્રીલ ન્યાલચંદ લક્ષ્મીચંદ બી. એ., એલએલ. બી. સાદરા.

પોતાના આત્માને જે જે વસ્તુ-જે કંઈ બાબત પ્રતિકૂળ થઈ પડતી હોય તેનું આચરણ બીજાઓ પ્રત્યે કરવું જોઈએ નહીં એવો સરલ અર્થ ઉપરના સૂત્રનો યોગ્ય શકાય છે. આ સૂત્રમાં એતપ્રોત થયેલ અને સ્પષ્ટ રીતે તરી આવતો સિદ્ધાંત એટલો બધો સર્વમાન્ય અને સૌ કોઈને આદરવા યોગ્ય જણાય છે કે તેને માટે કોઈ પણ ધર્મના પ્રચારકથી તેને માટે વાંધો લઈ શકાય તેમ જણાતું નથી.

જૈન સંસ્કૃતિની દૃષ્ટિએ ઉપરોક્ત સૂત્રને ઉચ્ચતમ સ્થાન આપી શકાય તેમ છે. અહિંસા પરમો ધર્મના સૂત્રને જેણે પોતાના જીવનમાં અગ્રસ્થાન આપેલ છે તે દરેક સંબંધનને-ભાવભરી-મુમુક્ષુ જનને ઉપરનું સૂત્ર પરમ બોધ-દાયક-આદરવા યોગ્ય અને પોતાના પ્રત્યેક જીવનકાર્યમાં તે નજર સન્મુખ રાખી અમલમાં મૂકવા યોગ્ય થઈ પડે છે. આ સૂત્રનું પરમ રહસ્ય જેમને સમજાયું છે-બરાબર ગણે જિતયું છે તેમને જીવનવિકાસની સાધનામાં અનેક પ્રકારની અનુકૂળતાઓ સાંપડે છે. સ્વાર્થ તેમજ પરમાર્થની દૃષ્ટિએ ઉપરનું સૂત્ર બરાબર જિજ્ઞાસી અમલમાં મૂકનાર વ્યક્તિ પોતાની જાતને તેમજ જેના જેના સંબંધમાં તેના અમલ કરવામાં આવતો હોય તેમને અનેક રીતે લાભ-કર્તા થઈ પડે છે.

મહાત્મા ગાંધીજીના સત્ય અને અહિંસાના સિદ્ધાંતો જે રીતે જનસમાજમાં પ્રચાર પામી રહેલ છે અને આચરણમાં મુકાઈ રહેલ છે તે સિદ્ધાંતોને પણ ઉપરના સૂત્રથી અનેક રીતે

પુષ્ટિ મળે છે. જીવનવિકાસની સાધનામાં આગળ વધતા જે જે મનુષ્યો જન્મ મરણનો-ભવભ્રમ-જીવનનો અંત લાવવાની અપેક્ષા રાખતા હોય છે તેમણે આ સૂત્રને કદી પણ પોતાની દૃષ્ટિથી દૂર રાખવું જોઈએ નહીં.

ઉદારચરિત-મહાનુભાવ પુરુષોના જીવન પ્રસંગોનો ઊંડો અભ્યાસ કરવાની તક હાથ ધરીએ છીએ. તેમની વિશાળ દૃષ્ટિપૂર્વકની વિશ્વબંધુત્વની ભાવનાનો કંઈક ખ્યાલ કરીએ છીએ ત્યારે આપણને સમજાય છે કે તેઓ સર્વભૂતહિતે રતાઃ તેમજ આત્મવત્ સર્વભૂતેષુ યઃ પશ્યતિ સ પશ્યતિ જેવા પરમ આદરણીય સૂત્રોનું રટણ કરતા રહી, જીવનભર તે સૂત્રોના પરમ રહસ્યાર્થને અમલમાં મૂકતા રહી પોતાનું જીવન સાર્થક કરે છે અને જગતભરના પ્રાણીઓનો જીવનપથ જ્ઞાનમય અને પ્રકાશમય બનાવે છે તથા તેમની કલ્યાણસાધક યોજનાઓને અપૂર્વ વેગ આપે છે.

હીર્ષ દૃષ્ટિપૂર્વકની ઊંડી વિચારણાથી લેખના મથાળે આપેલું સૂત્ર આપણને કંઈક અંશે અપૂર્ણ-સર્વમાન્ય એક વસ્તુના અમુક ભાગ પૂરતું-એક બાજુ પૂરતું દર્શન આગળ કરતું જણાય છે. એટલે તેને સર્વદેશીય દર્શન રબૂ કરતું બનાવવા માટે આપણે તેમાં આત્મનઃ અનુ-કૂલાનિ સર્વેષાં તુ સમાચરેત્ સૂત્રનો ઉમેરો કરીએ તો તેને સર્વદેશીય બનાવી શકાય અને બંને સૂત્રોના અમલથી મનુષ્યનું જીવન પરમ ઉન્નત દશા પ્રાપ્ત કરી શકે.

આટલા ઉપોદ્ઘાત પછી આગળ કહેવામાં

આત્મનઃ પ્રતિકૂલાનિ પરેષાં ન સમાચરેત્ । ૬

૨૧

આવેલ સૂત્રોનું સવિસ્તર વિવેચન પ્રસ્તુત થઈ પડશે. આપણા પોતાના આત્માને કંઈ વસ્તુ અનુકૂળ છે અને કંઈ વસ્તુ પ્રતિકૂળ છે તેનો સૌ કોઈ વિવેકપૂર્વક વિચાર કરીને જ પોતાનો કાર્યક્રમ નક્કી કરે છે અને નિશ્ચિત ધોરણે જીવનવ્યવહારના કાર્યોમાં આગળ ધપ્યે જાય છે. અનુકૂળ વસ્તુ જોઈતી સગવડ સાચવી સુખદાયી થઈ પડે છે; ત્યારે પ્રતિકૂળ વસ્તુ અનેક પ્રકારની અગવડો અને મુશ્કેલીઓ ઝડી કરી દુઃખકારક થઈ પડે છે. સર્વ કોઈના હિંમેશના સામાન્ય અનુભવથી સિદ્ધ થાય છે કે પ્રત્યેક પ્રાણી સુખની શોધમાં અને તેની પ્રાપ્તિ માટેના પ્રયાસમાં રચ્યોપચ્યો રહે છે. આમ છતાં પણ ખરું સુખ કંઈ વસ્તુમાં રહેલું છે; તેમજ તે કેવા પ્રકારના પ્રયાસથી પ્રાપ્ત થઈ શકે છે તે બધા પ્રશ્નો જટિલ થઈ પડે છે. અમુક વસ્તુ અમુક કાળે કોઈ એક વ્યક્તિને સુખકારક થઈ પડે છે તે જ વસ્તુ અન્યને દુઃખકર્તા થઈ પડે છે. તેમજ તેની તે વ્યક્તિને તે જ વસ્તુ અન્ય કાળે દુઃખકારક થઈ પડે છે. અનિત્ય-પૌદ્ગલિક વસ્તુ-જન્ય સુખ કાયમને માટે ટકી રહે તેવું અચલ નિત્ય સુખ નીવડતું નથી. અવિનાશી-શાશ્વત સુખ તો ફક્ત સિદ્ધ દશામાં જ રહેલું છે. સૌ કોઈ તેની પ્રાપ્તિ માટે અભિલાષા સેવતું જણાય; પરંતુ તેવી અભિલાષા પાર પાડવાનું કાર્ય સામાન્ય પ્રયાસથી સિદ્ધ થઈ શકે તેમ નથી. આ વિષયની વિચારણા માટે તો ખાસ સ્વતંત્ર લેખની જરૂર છે.

પ્રસ્તુત વિષયના અંગે તો એટલું જ કહેવું પૂરતું થઈ પડે છે કે અનિત્ય ગણાતા દુન્યવી સુખસગવડ યા તો જીવનવ્યવહારના પ્રસંગોમાં ડગલે અને પગલે ઊભી થતી મુશ્કેલીઓ-અગવડો અને દુઃખ-દરદોમાંથી રાહત મેળવવા માટે સૌ કોઈ પ્રયાસ કરતું જણાય છે અને સૌ કોઈ વિવેકી-વિચારશીલ મનુષ્યની ફરજ ઉક્ત

પ્રકારના પોતાના પ્રયાસમાં આગળ વધવા ઉપરાંત, વિશુદ્ધ ધર્મ અને ન્યાયનીતિની દૃષ્ટિએ અન્ય જનોના તેવા પ્રયાસમાં કંઈ વિધ્ન કે મુશ્કેલી ઊભી ન કરતાં તેમના તેવા પ્રયાસમાં સહાનુભૂતિપૂર્ણ મદદ કરતા રહેવાની જરૂર છે. અને તેમાં જ આપણું મનુષ્યત્વ-માણસાઈ સન્નજનતા રહેલા છે. પ્રત્યેક વિચારશીલ પુરુષ જ્યારે કંઈ સામાન્ય કે મહાભારત કાર્યનો આરંભ કરવાની તૈયારી કરતો હોય ત્યારે તે કાર્યની સિદ્ધિ માટે તેને કેવા પ્રકારની સાધન-સામગ્રીની જરૂર છે, તેનો કંઈ રીતે ઉપયોગ કરવાનો છે, સહેલાઈથી તે કંઈ રીતે પ્રાપ્ત થઈ શકે તેમ છે, તેની સાધનામાં કેવા પ્રકારની મુશ્કેલીઓ આવવાનો સંભવ છે અને તેનો કેવી રીતે પ્રતિકાર થઈ શકે તેમ છે-આ બધા પ્રશ્નોની યોગ્ય વિચારણા તે પ્રથમથી જ કરી દેવો અને વિવેક અને સમજણપૂર્વક પોતાની કાર્યપ્રણાલિકા નક્કી કરી રાખે છે. પોતાને પ્રતિકૂળ થઈ પડે તેવું વાતાવરણ બનતા સુધી તે ઉપસ્થિત થવા જ દેતો નથી અને કદાચ તે ઉપસ્થિત થાય છે તો તેને શાંત કરવા માટે તે દરેક પ્રયત્ન કરી છૂટે છે. પ્રતિકૂળ સંયોગોના સામનાથી કે વિરોધથી તે કદી પણ ગભરાતો નથી. પોતાને કંઈ વસ્તુ પ્રતિકૂળ, અરુચિકર, દુઃખકારક, સંતાપજનક થઈ પડે તેમ છે, તેનો તેને સારી રીતે ખ્યાલ હોય છે અને તેના પ્રતિકાર માટે તે સદા-સર્વદા પ્રયત્નશીલ જ હોય છે. કોઈ પણ મનુષ્ય આધિ, વ્યાધિ, ઉપાધિ કે દુઃખજનક વાતાવરણને આવકાર આપવા તૈયાર હોતો નથી. ત્રાસજનક પ્રતિકૂળ સંયોગોનો સામનો કરવા માટે પોતાની સર્વ શક્તિ કેંદ્રિત કરવા કટિબદ્ધ થતો જોવામાં આવે છે. તે માટે જરૂર પૂરતી અન્ય જનોની મદદ લેવાનું પણ ચૂકતો નથી. પ્રતિકૂળ વાતાવરણ સૌ કોઈને અસહ્ય થઈ પડે છે. તેને પોતાથી દૂર રાખવા

ખાતર પોતે તેનાથી આધો ખસી જવા પ્રયત્ન-શીલ હોય છે. પોતાને જે વસ્તુ પ્રતિકૂળ જણાય તે વસ્તુ તેની કોટીના અન્ય પ્રાણીઓને પણ પ્રતિકૂળ જ હોઈ શકે-હોવી જોઈએ એવો સ્પષ્ટ ખ્યાલ રાખીને તેણે તે પ્રાણીઓ પ્રત્યે તેમને માટે પ્રતિકૂળ વાતાવરણ જીભું ન થાય તેવું આચરણ-તેવું કંઈ પણ કૃત્ય કદી પણ કરવું જોઈએ નહીં. આવા નિષેધાત્મક દ્રશ્યમાનને તેણે સર્વમાન્ય ધર્મના યા તો ઉત્તમ નીતિના પરમ આદર્શરૂપ સિદ્ધાંત તરીકે પોતાના હૃદયમાં યોગ્ય સ્થાન આપીને પોતાના જીવનવિકાસના કાર્યમાં આગળ વધવું તે જ તેને માટે હિતાવહ છે.

મન, વચન, કાયાથી કરી કરાવી કે અનુ-મોહન આપીને ત્રિવિધે ત્રિવિધે થતા હિંસાના કૃત્યથી જે તદ્દન દૂર રહેવા માગતો હોય, અહિંસાના ઉત્તમ વ્રતથી તે પૂરેપૂરો રંગાયેલો હોય, સર્વ જીવો પ્રત્યેની દયામય ભાવનાથી તેનું હૃદય પ્રકુલિત બની રહ્યું હોય, કોઈનું પણ અહિંત કરવાનો તેને સ્વપ્નમાં પણ ખ્યાલ ન હોય; ક્રોધ, માન, માયા, લોભ વગેરે કલુષિત કષાય ભાવો તેના પાતળા પડી ગયા હોય-જર્જરિત થઈ ગયા હોય, વૈરાગ્ય ભાવથી જે વિભૂષિત હોય તેવા સજ્જન મનુષ્યે પોતાના આત્માને જે જે કાર્યો-કૃત્યો પ્રતિકૂળ જણાતા હોય તેવા કોઈ પણ કૃત્યો ધીજાઓ તરફ કદી પણ આચરવા જોઈએ નહીં. મનના વિચારોને-હૃદયના ભાવને હંમેશાં માટે તેઓએ એવો જ પલટો આપી દેવો જોઈએ કે અન્ય જનોને પ્રતિકૂળ થઈ પડે તેવા કૃત્યો માટે તેઓને અરે-રાટી ઉઠાવવી જોઈએ, તેવા કૃત્યો તરફ હંમેશાં તિરસ્કારવૃત્તિ જ જાગૃત રહેવી જોઈએ. તુચ્છ બુદ્ધિથી, ક્ષુલ્લક ગણતરીથી અન્ય જનોને પ્રતિકૂળ થઈ પડે તેવા કૃત્યોથી કદાચ કંઈક અંશે પોતાનું હિંત સધાતું જણાતું હોય, તો પણ તેવા કૃત્યોથી વિવેકી સજ્જનોએ દૂર રહેવું જોઈએ.

ઉપરના સૂત્રનો હંમેશાં અમલ કરતા રહેનારા મહાનુભાવ પુરુષો જ પોતાની ઇષ્ટ સિદ્ધિ સહેલાઈથી મેળવી શકે છે. દુનિયાભરમાં તેમના કોઈ વિરોધી કે દુશ્મન જીભા થતા નથી. તેમને કોઈથી ભયભીત થવાનું કારણ રહેતું નથી એટલું જ નહીં પરંતુ તેઓ પોતાનો જીવનવિકાસ સરલતાથી સાધી શકે છે અને સાધ્ય તરફની કુચ આગળ અને આગળ જ વધતી જાય છે.

સામાન્ય બુદ્ધિથી વિચાર કરતાં પણ આ નિષેધાત્મક સૂત્ર બહુ સહેલાઈથી આચરણમાં મૂકી શકાય તેવું છે. તેમાં પોતાની કોઈ પ્રિય વસ્તુનો ભોગ આપવો પડતો નથી. ‘પપા પાપ ન કીજાએ, પુન્ય કીધું સો વાર.’ એ સૂત્ર અનુ-સાર, પ્રસ્તુત સૂત્રના અક્ષરશઃ અનુસરણથી પોતાના આત્માને કર્મના બોજથી હળવો કરી શકાય છે. અનેક પ્રકારના કલુષિત કર્મબંધનથી અલિપ્ત રહી શકાય છે. આવા અનુસરણમાં નથી કોઈ પણ પ્રકારનું જોખમ ખેડવાનું કે નથી કંઈ સાહસ કરવાનું; નથી કંઈ દ્રવ્યનો ભોગ આપવો પડતો કે નથી કંઈ શક્તિનો ભોગ આપવો પડતો, પરંતુ તેથી ઉલટી રીતે સંયમપૂર્વકના અહિંસાત્મક જીવનથી અન્ય પ્રશસ્ત કાર્યોમાં સારી રીતે ઉપયોગ કરી શકાય તેવી શક્તિનો ભચાવ થાય છે; તેમજ અન્ય સાધનસામગ્રી પણ સદુપયોગ માટે જળવાઈ રહે છે. આવા સાધુજીવનની મજા માણવામાં મનની કંઈક અવનવી તૃપ્તિ અને અવર્ણનીય આનંદનો અનુભવ થાય છે. અનિર્વચનીય મોક્ષસુખની વાનગીનો કંઈક આસ્વાદ લઈ શકાય છે. આવા બોધદાયક સૂત્રમાં રમખાણ કરનાર મહાત્મા પુરુષોને હૃદયનો અપૂર્વ સંતોષ પ્રાપ્ત થાય છે અને તેને પ્રતિ-દિન અમલમાં મૂકવા માટે જો નિશ્ચય વધારે મજબૂત થતાં કૃતકૃત્યતા અનુભવે છે.

ઉપરોક્ત સૂત્રની પાઠપૂર્તિરૂપે સૂચવાયેલ

.....વર્તમાન સમાચાર.....

જડીયાલાગુરુ (પંજાબ)

શ્રી આત્માનંદ જૈન વાંચનાલયની સ્થાપના

આચાર્ય શ્રીમદ્વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજી મહારાજ શિષ્યપ્રશિક્ષણાદિ સપરિવાર ચાતુર્માસ ગિરાજવાથી

નગરમાં આનંદ-ઉત્સાહ અને યત્નગૃતિ આદિ આવી રહેલ છે. નવયુવાનોમાં ચૈતન્ય પ્રસરી રહી છે.

આચાર્યશ્રીજીના ભિન્નભિન્ન વિષયો પર અપાતા અન્નેડ વ્યાખ્યાનોની ધૂમ મચી રહી છે, જૈનો ઉપરાંત

સૂત્રનો અમલ કરવા માટે ઉપરોક્ત મહાપુરુષો જ બહાર પડે છે. જીવનવિકાસની નિસરણી ઉપર તેમણે કંઈક ઉચ્ચ સ્થાન પ્રાપ્ત કરેલ હોવાથી, ઉચ્ચતમ અભિલાષોઓ અને મહત્વાકાંક્ષાઓ તેઓ સંવતા હોઈ, ઉત્તરોત્તર વધારે ઉચ્ચ સ્થાન પ્રાપ્ત કરવા માટે તેઓ પ્રયત્નશીલ હોય છે અને તેથી જ સદૃશ સૂત્રનો અમલ પણ તેઓને કઠિન કે દુષ્કર જણાતો નથી. પોતાને જે જે વસ્તુઓ અનુકૂળ જણાતી હોય, પોતાને માટે જે જે સુખસગવડો પ્રાપ્ત કરવા માટે તેઓ આશાતંતુને વળગી રહી યથાયોગ્ય પ્રયાસ કરી રહ્યા હોય તે બધી અનુકૂળ વસ્તુઓ અને સુખસગવડો પ્રાપ્ત કરવા માટેના પ્રયાસમાં અન્ય સર્વે જનોને મદદ કરવા માટે પૂરતી સહાય આપવા માટે તેઓ તૈયાર જ હોય છે.

હમદર્દીપણાની અને સહાનુભૂતિની લાગણી-ઓને તેમણે પોતાના હૃદયમાં ઉચ્ચ સ્થાન આપેલું હોય છે એટલે પ્રસંગ મળતાં અનુકૂળ પ્રસંગને આહ્વાન આપીને પણ તેઓ પરમ હિતબુદ્ધિથી-પરોપકારપરાયણ વૃત્તિથી અન્ય જનોને મદદ કરવાની તમન્ના ધરાવતા હોય છે. આવા મહાપુરુષોનો જીવનવિલાસ સામાન્ય જનોને અપૂર્વ પ્રેરણાદાયક થઈ પડે છે. **સર્વભૂતહિતે રતાઃ।**ના સૂત્રથી તેમજ **આત્મવત્ સર્વભૂતેષુ યઃ પश्यति स पश्यति** સૂત્રથી તેઓ નબળાશિષ્ય રંગાયેલા હોય છે અને સૌ કોઈને સહાય આપવા ઉત્સુક જણાય છે. વય, લિંગ કે

ઉચ્ચનીચના ભેદની અવગણના કરી પોતાના કાર્યપ્રદેશના વર્તુલમાં તેને કંઈ પણ સ્થાન આપતા નથી. આવા મહાપુરુષોના આવિર્ભાવથી જ આપણી સન્નિધિ અપૂર્વ આદર્શ (ideal) બડું થાય છે અને પંડિતશ્રી વીરવિજયજીની રહસ્યપૂર્ણ ઉક્તિ “ ધન્ય લોક નગર ધન્ય વેળા, મનમોહન સુંદર મેલા ” સાર્થક થતી જણાય છે.

સ્વાર્થસાધનામાં તો જંતુ કે કીટ પણ પૂરી સાવચેતી વાપરતો-પાવરધો જણાય છે. સ્વાર્થી મનુષ્યોની યુક્તિ, પ્રયુક્તિ કે પ્રપંચ-જાળ સૌ કોઈના અનુભવનો વિષય છે. ગમે તેવા પ્રયાસથી તેને છુપાવવામાં આવે તો પણ તે પ્રકટ થયા વગર રહેતી નથી અને અધમ કૃત્યોની પરંપરા જ્યારે ઉઘાડી પડે છે ત્યારે સ્વાર્થહુબ્ધ મનુષ્યો ફિટકાર અને તિરસ્કારને પાત્ર જ થાય છે અને જે કંઈ થોડી-ઘણી આબરુ તેઓ જમાવી બેઠા હોય છે તે શુભાવી બેસે છે. આવા નીચી કોટીના મનુષ્યો સાથે જ્યારે ઉપરોક્ત પરમાર્થી મહાપુરુષોની સર-ખામણી કે મુકાબલો બેઠાં બેઠાં ત્યારે તેઓ સર્વત્ર-સૌ કોઈના આદર સન્માન અને પ્રશંસાને પાત્ર થાય છે. તેમનું જીવન આપણા માટે અનેક પ્રકારના બોધપાઠો આગળ ધરે છે. સૌ કોઈ તેમાંથી ઓછાવધતા અંશે સારભૂત તત્ત્વ ગ્રહણ કરતા રહે અને તેને અમલમાં મૂકવા માટે લેશ માત્ર પીછેહઠ ન કરે એ જ અભ્યર્થના.

પ્રાહ્મણ, શીખ, ઇસાઈ, આર્યસમાજ, મુસલમાનાદિ સર્વે કોમોના લોકો ધણા જ ઉત્સાહથી વ્યાખ્યાનોનો લાભ લે છે.

આચાર્યશ્રીજીના આશીર્વાદથી નવયુવાનોએ ‘શ્રી આત્માનંદ જૈન વાંચનાલય’ સ્થાપન કર્યું છે, જેનો લાભ લેવાઈ રહ્યો છે. સ્થાપનાના સમયે ભાષણો અને આચાર્યશ્રીનો ઉપદેશ થયેલ હતો.

બહારથી ભાવિકો દર્શનાર્થે આવ્યા કરે છે. ચોમાસી ચૌદશના દિવસે જુદા જુદા નગર-ગ્રામોના ૩૦૦ ભાઈઓ લાભ લેવા પધાર્યા હતા.

બપોરે ધર્મચર્ચા થયા કરે છે, દરેક લોકો આવી પોતાની શંકાઓનું સમાધાન કરી આનંદિત થાય છે.

વરકાણા

આ. શ્રી વિજયલલિતસૂરીશ્વરજી મહારાજના શુભ હરને ખેડાનિવાસી શા. નયમલજી ધનાજીને સમારોહપૂર્વક વડીદીક્ષા અષાઢ સુદિ ૧૦ના રોજ આપવામાં આવી હતી. જેમનું નામ મુનિશ્રી વિશારદ-વિજયજી રાખવામાં આવ્યું છે. આચાર્ય મહારાજશ્રી હાલ વરકાણામાં ચાતુર્માસ ધિરાજમાન છે.

પ્રાંતીજ

મુનિરાજશ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી મહારાજ તથા મુનિરાજશ્રી લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજ આદિ પ્રાંતીજ-માં ચાતુર્માસ ધિરાજમાન છે. ગઈ અષાઢ વદિ ૩ ના રોજ શાંતમૂર્તિ મુનિરાજશ્રી સુખસાગરજી મહારાજની જયંતી મુનિરાજશ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી મહારાજના પ્રમુખપણા નીચે ઊજવવામાં આવી હતી. તે પ્રસંગે મુનિરાજશ્રી લક્ષ્મીસાગરજી મહારાજે તથા અધ્યક્ષસ્થાનેથી મુનિરાજશ્રી હેમેન્દ્રસાગરજી મહારાજે જયંતીનાયકના ગુણાનુવાદ કર્યા હતા.

શ્રી ભગવતીસૂત્ર વાચના (ભાવનગર)

અત્રે ચાતુર્માસ ધિરાજમાન આચાર્યશ્રી વિજય-કુમુદસૂરીશ્વરજી મહારાજને શ્રી સંઘે પવિત્ર શ્રી ભગવતી-

સૂત્ર સાંભળવાની ભાવનાથી પ્રેરાઈ વિમ્મસિ કરતાં, આચાર્ય મહારાજે સહર્ષ સ્વીકાર કરતાં શ્રી ભગવતી-સૂત્રના પાના ૩૧. ૫૧) ના નકરાથી ટાણાવાળા શાહ ત્રિભોવનદાસ ગોરધનદાસ અષાઢ વદિ ૬ ના રોજ વાજતેશજીને પોતાના ઘરે લઈ ગયા હતા. રાત્રિના રાત્રિજગો કરવામાં આવ્યો હતો અને શ્રીફળની પ્રભાવના કરવામાં આવી હતી. ખીજે દિવસે વરઘોડો ચઢાવવામાં આવ્યો હતો અને વરઘોડો ઉપાશ્રયે આવતાં પાના આચાર્ય મહારાજશ્રીને વહોરાવ્યા હતા, જે સમયે ભાવપૂર્વક શ્રીસંઘે જ્ઞાનપૂર્ણ કરી હતી, અને સાચા મોતીનો સાથિયો કર્યો હતો; તેમજ પ્રતિદિન ૩૦૦ સાથિયા, ૩૦૦ બદામો, ૩૦૦ છૂટા પૈસા, એક શ્રીફળ અને એક રૂપિયો મુકવાનું કરાવવામાં આવતાં તેના ૩૧. ૧૧) નક્કી કરવામાં આવતાં ૧૨૫ વ્યક્તિઓના વારા નોંધાઈ ગયા છે. તેમજ દરેક શતકના પ્રારંભમાં પૂર્ણ ભણાવવાનું નિર્ણીત થતાં અને તેનો અર્થ ૩૧. ૨૧) નો ગણતાં તેમાં પણ લગભગ ૩૨ નામો નોંધાઈ ગયા છે. શ્રીસંઘ પૂર્ણ ઉત્સાહથી સારી સંખ્યામાં લાભ લઈ રહ્યો છે.

ઈટાદરા

આ. શ્રી વિજયકુસુમસૂરીશ્વરજી મહારાજ ઇટા-દરામાં ચાતુર્માસ ધિરાજમાન છે. દરરોજ વ્યાખ્યાન વંચાય છે. જનતા સારી સંખ્યામાં લાભ લે છે.

કચ્છમાંડવી

આ. શ્રી વિજયલક્ષ્મિસૂરીશ્વરજી મહારાજના પ્રશિષ્ય મુનિરાજ શ્રી શુભવિજયજી મહારાજ તથા પં. શ્રી ચંદનવિજયજી મહારાજ કચ્છ માંડવીમાં ચાતુર્માસ ધિરાજમાન છે. વિહાર દરમિયાન બદ્રેશ્વર આવતાં યાત્રાળુઓ માટે ભોજનશાળાની અગત્ય જણાતાં તેઓશ્રીના ઉપદેશથી ટૂંક સમયમાં સારું ફંડ થયું છે, જે પ્રશંસનીય છે.

(અનુસંધાન ટાઈટલ પેજ ૨ થી ચાલુ)

૪. સકલાહિત સ્તોત્ર (મૂળ)—શ્રી કનકકુશળગણિની ટીકા સાથે. સંશોધનકર્તા પ્રાચીન સાહિત્યસંશોધક સાક્ષરવર્ય શ્રીમાન પુણ્યવિજયજી મહારાજે તદ્દન શુદ્ધ કરીને પ્રકટ કરવામાં આવેલ છે. અબ્યાસીઓ માટે અતિ ઉપયોગી છે. શાસ્ત્રી સુંદર ટાઇપમાં મુદ્રિત થયેલ છે.

૫. શ્રી આગમસારિણી ગ્રંથ—અનેક તત્ત્વજ્ઞાનની જાણવા જેવી હકીકતોથી ભરપૂર ફાઈમ ૮, પાના ૧૩૨.

૬. સિદ્ધાંતરહસ્ય—તત્ત્વજ્ઞાન, દારો વગરે અનેક જાણવા જેવી હકીકતોથી ભરપૂર પાકા આધુનિકીંગનો દળદાર ગ્રંથ. પાના ૨૪૦.

આવા સખ્ત મોંઘવારીના વખતે પણ આવા છ મોટા સુંદર ગ્રંથો, મોટા ખર્ચ કરી, પ્રકટ કરી, અમારા માનવતા પેટ્રન સાહેબો અને લાઇફ મેમ્બરોને ભેટ આપવાનું સભાએ સાહસ કર્યું છે. વ્યાપારીદષ્ટિએ આ સભાનો વહીવટ થતો ન હોવાથી, ઊંચામાં ઊંચી કક્ષાના વિવિધ સાહિત્યનાં અનેક ગ્રંથો પ્રકાશન કરવાનો અને આર્થિક દષ્ટિએ પણ અમારા ઉપરોક્ત સભાસદોને સારામાં સારા ભેટના ગ્રંથોનો દર વખતે વિશેષ વિશેષ લાભ કેમ મળે, એ હેતુ ધ્યાનમાં રાખેલ હોવાથી તેમજ આ સભાના લાઇફ મેમ્બરોને એક સુંદર ગૃહલાઈબ્રેરી કેમ થાય તે વિચારથી ગમે તેવા પ્રસંગોએ પણ અનેક ગ્રંથોની ભેટોનો લાભ આપવામાં આવે છે. આ સભા પોતાના સભાસદોને ગ્રંથોનો જે મોટો લાભ આપે છે, તે અમારા સભ્યો જાણે છે તેમજ તેવી ખીજ કાઢ સંસ્થા તેવો લાભ આપી શક્તી ન હોવાથી આ સભામાં દિવસાનુદિવસ નવા સભાસદોની સંખ્યા વધતી જાય છે.

અમારા માનવતા પેટ્રન સાહેબો તથા લાઇફ મેમ્બરોને ઉપરના છ ગ્રંથો શ્રાવણ વદિ ૫ થી ધારા પ્રમાણે પોસ્ટેજ ખર્ચ સાથેનું વી. પી કરી ભેટ મોકલવામાં આવશે, જે સ્વીકારી લેવા નમ્ર વિનંતી છે.

શ્રીમતી ગદ્દાઆઈનો સ્વર્ગવાસ

કલકત્તાનિવાસી શેઠ લક્ષ્મીચંદ્રજી કર્ણાવટના ધર્મપત્ની શ્રીમતી ગદ્દાઆઈ અષાઢ સુદિ એકમ ને શનિવારના રોજ સ્વર્ગવાસ પામ્યા છે. તેઓ સ્વભાવે સરલ, સુશીલ અને વિનયી હતા. તેમજ દેવગુરુ-ધર્મ પ્રત્યે શ્રદ્ધાવાળા હતા. તેઓએ વીશસ્થાનક તપ, રોહિણી તપ, જિનકલ્યાણક તપ, નવપદજી એળી આદિ તપશ્ચર્યા પણ કરી હતી. તેઓએ કલકત્તામાં તેમજ સૌરીપુરીમાં ધર્મશાળા, શ્રી શત્રુંજય તીર્થ ઉપર મોતીશા શેઠની ટૂંકમાં એક દેરી બંધાવી મળેલ સુકૃતની લક્ષ્મીનો સદુપયોગ કર્યો છે. તેઓના સ્વર્ગવાસથી એક ધર્માનુરાગી બહેનની ખેટ પડી છે. તેઓના કુટુંબને દિલાસો દેવા સાથે તેમના આત્માની શાંતિ ઇચ્છીએ છીએ.

ભાઈ નેમચંદ ગિરધરલાલનો સ્વર્ગવાસ

ભાઈ નેમચંદ અઢાવન વર્ષની વયે લાંબા વખતની ખીમારી ભોગવી ગયા અષાઢ વદિ ૧૦ ના રોજ પચત્તવ પામ્યા છે. તેઓ સ્વભાવે શાંત, મિલનસાર અને દેવગુરુધર્મ પ્રત્યે શ્રદ્ધાવાળા હતા. તેઓ આ સભાના ધણુ વખતથી સભાસદ હતા. તેઓના સ્વર્ગવાસથી આ સભાને એક સભાસદ બંધુની ખેટ પડી છે. તેઓશ્રીના કુટુંબને દિલાસો દેવા સાથે તેમના આત્માને પરમ શાંતિ પ્રાપ્ત થાઓ તેમ આ સભા પરમાત્માની પ્રાર્થના કરે છે.

શ્રી વાસુપૂજ્ય (પ્રભુ) ચરિત્ર.

(શ્રી વર્ધમાનસૂરિકૃત.)

૫૪૭૪ શ્લોકપ્રમાણ, મૂળ સંસ્કૃત ભાષા અને સુંદર શૈલીમાં વિસ્તારપૂર્વક જુદા જુદા આગમો તથા પૂર્વાચાર્યકૃત અનેક ગ્રંથોમાંથી દોહન કરી શ્રીમાન વર્ધમાનસૂરિજીએ સં. ૧૨૯૯ ની સાલમાં લખેલો આ અપૂર્વ ગ્રંથ છે. રચનાર મહાત્માની કવિવશક્તિ અદ્ભુત છે, તે તેમાં આવેલ સર્વ પ્રકારના રસોની પરિપૂર્ણતા જ ખતાવી આપે છે. તેનું આ સાદું, સરલ અને સુંદર ભાષાંતર છે. ઊંચા એન્ટિક કાગળો ઉપર સુંદર ગુજરાતી અક્ષરોમાં છપાવેલ છે.

આ ગ્રંથમાં પ્રભુના ત્રણ ભવો, પાંચ કલ્યાણકો અને ઉપદેશક જાણવા યોગ્ય મનનીય સુંદર ખોદપાઠો, તત્ત્વજ્ઞાન, તપ વગેરે સંબંધીની વિસ્તૃત હકીકતોના વર્ણનો સાથે પુણ્ય ઉપર પુણ્યાદ્ય ચરિત્ર, રાત્રિભોજન ત્યાગ અને આદર, આરવ્રત, રોહિણી આદિની અનેક સુંદર, રોચક, રસપ્રદ, આહ્વાદક કથાઓ આપેલી છે કે જેમાંની એક કથા પૂરી થતાં બીજી વાંચવા મન લલચાય છે અને પૂરી કરવા ઉત્સુકતા થાય છે. તે તમામ કથાઓ ઉપર ગ્રાહ્ય અને સુંદર ઉપદેશ પણ સાથે આપેલ છે. પ્રભુના ત્રણ ભવોના-જીવનના નહિ પ્રગટ થયેલ જાણવા જેવાં અનેક પ્રસંગો અને કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયા પછી પ્રભુએ રચેલ રચેલ વિચરી આપેલ વિવિધ વિષયો ઉપર આદરણીય દેશનાઓ એ તમામ આ ગ્રંથમાં આપવામાં આવેલ છે. પ્રભુના વિવિધ રંગની સુંદર છબીઓ પણ આપવામાં આવેલ છે. ફોર્મ ૩૫, પૃષ્ઠ સંખ્યા ૨૪૦.

એકંદરે આ ચરિત્ર પહેલેથી છેલ્લે સુધી મનનપૂર્વક વાંચવા જેવું અને પઠનપાઠનમાં નિરંતર ઉપયોગ કરવા યોગ્ય છે, જેને માટે વિશેષ લખવા કરતાં અનુભવ કરવા જેવું છે.

કિંમત રૂ. ૨-૮-૦ પોસ્ટેજ જુદું.

(આ ગ્રંથ માટે મુનિમહારાજઓ વગેરેના જે સુંદર અભિપ્રાયો મળે છે તેની તોંધ માસિકમાં આપવામાં આવે છે.)

શ્રી પ્રભાચંદ્રસૂરિવિરચિત-

શ્રી પ્રભાવક ચરિત્ર (ભાષાંતર) ઐતિહાસિક ગ્રંથ.

આ એક ઐતિહાસિક કથા-સાહિત્યના ગ્રંથમાં વર્તમાનકાળના આવીશ પ્રભાવક આચાર્યમહારાજના જીવન ઉપર કર્તા મહાપુરુષે સારો પ્રકાશ પાડ્યો છે. જે જે મહાન આચાર્યનો પરિચય આપ્યો છે, તેમાં તે સમયની સામાજિક, ધાર્મિક, રાજકીય પરિસ્થિતિ, ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ આપી સુંદર (ભાષાંતર) પ્રમાણિક ઐતિહાસિક ગ્રંથ બનાવ્યો છે. મુનિરાજ શ્રી કલ્યાણવિજયજી મહારાજે ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ સુંદર પર્યાલોચના લખી તે ગ્રંથની રચનામાં સુંદરતા વધારી પ્રમાણિક જૈન કથાસાહિત્યમાં ઉમેરો કર્યો છે. એવી સુંદર અને સરલતાપૂર્વક રચના કરેલ હોઈને આ ગ્રંથને અમુક અમુક જૈન શિક્ષણશાળાઓના ધાર્મિક અભ્યાસક્રમમાં રચન મળેલ છે. આ ઉપયોગી સાહિત્ય ગ્રંથ હોવાથી વાંચતા પણ ખાસ આનંદ ઉત્પન્ન કરે તેવો છે. કિંમત રૂ. ૨-૮-૦ પોસ્ટેજ અલગ.

લખો:-શ્રી જૈન આત્માનંદ સલા-ભાવનગર.